

B&B
VISOKA ŠOLA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

Diplomsko delo visokošolskega strokovnega študija
Program: Varstvo okolja

**OZAVEŠČENOST JAVNOSTI O POMENU
TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA**

Mentor: Aleš Zdešar, univ. dipl. inž. geol.
Lektorica: Zala Vidic, mag. prof. slov.

Kandidatka: Katarina Zupančič

Kranj, november 2022

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju Alešu Zdešarju za strokovno pomoč, usmerjanje in potrpežljivost pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se lektorici Zali Vidic za jezikovni pregled diplomskega dela.

Posebne zahvale gredo mojemu partnerju Juretu, mami Metki in očetu Dušanu za vzpodbudo in moralno podporo pri pisanju diplomskega dela.

IZJAVA

Študentka Katarina Zupančič izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom Aleša Zdešarja.

Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.

Dne _____

Podpis: _____

POVZETEK

Obiskovanje naravnega okolja je vedno bolj priljubljeno, kar pa ima lahko številne negativne vplive. Zavarovana območja so, kot eden od ukrepov varstva narave, namenjena ohranjanju biotske raznovrstnosti, življenjskih okolij, naravnih vrednot in naravnih procesov. Tam veljajo številni varstveni režimi oz. omejitve, ki naravo varujejo pred škodljivimi vplivi. Veliko vlogo pri varstvu zavarovanih gorskih območij ima ozaveščanje javnosti o njihovem pomenu ter omejitvah, ki tam veljajo. Pomembno je, da informacije dosežejo čim širšo javnost. Z omenjeno problematiko se aktivno spopada tudi Triglavski narodni park (v nadaljevanju TNP), ki pokriva 4 % površine Slovenije. Namen diplomskega dela je bil predstaviti zavarovana območja, TNP in preveriti stopnjo ozaveščenosti javnosti o pomenu TNP za naravo in ljudi. S pomočjo anketnega vprašalnika je bil pridobljen vpogled v mnenje javnosti, podatke o zadovoljstvu z razpoložljivostjo informacij in načinu pridobivanja le-teh. Ugotovljeno je bilo, da večina anketirancev TNP pripisuje velik pomen tako za naravo kot tudi za ljudi. Za največ vprašanih TNP predstavlja mir, odmik v naravo, samoto. Poznavanje varstvenih režimov je med anketiranci dobro, prav tako jih večina vedno upošteva omejitve in usmeritve znotraj TNP. Poznavanje varstvenih režimov in njihovo upoštevanje je bilo najslabše med pohodniki, gorniki in planinci. Rezultati ankete so pokazali tudi, da približno četrtnina anketirancev z informacijami, povezanimi s TNP, ni zadovoljna, najbolj pa pogrešajo objave v medijih (televizija, radio), informacijske table na terenu, aplikacijo TNP za pametni telefon in objave na družabnih omrežjih. Zanimajo jih predvsem informacije o planinskih poteh, turističnih znamenitostih ter varstvenih režimih. Pridobljeni podatki bodo lahko uporabljeni kot opora za nadaljnje izboljšave.

KLJUČNE BESEDE

- zavarovana območja
- Triglavski narodni park
- varstvo narave
- biotska raznovrstnost
- ozaveščanje javnosti

ABSTRACT

Visiting the natural environment is becoming increasingly popular and may bring negative impacts. As one of the nature conservation measures, protected areas are designed to preserve biodiversity, habitats, natural attractions, and natural processes. They are protected by a number of regimes and restrictions that help preserve nature from harmful impacts. Raising public awareness of the importance of protected mountain areas and their restrictions plays a major role in their preservation. It is important for related information to reach as wide a public as possible. Triglav National Park (TNP), which covers 4 % of the surface of Slovenia, is also actively tackling these issues. This thesis was aimed to introduce protected areas and TNP, and check public awareness of the importance of TNP. A questionnaire was used to gain insight into public opinion, satisfaction with the availability of related information, and ways the public tends to obtain it. It was found that the majority of respondents attach great importance to TNP, for both nature and humans. For most respondents, TNP represents serenity, retreat into nature, and solitude. The knowledge of protective regimes is good among the respondents, and the majority always follows the restrictions and guidelines within TNP. The knowledge of protective regimes and their observance was lowest among hikers. The survey results also showed that about a quarter of the respondents are dissatisfied with the information related to TNP, while the most desired sources are media announcements (TV, radio), information boards within the park, the TNP smartphone app and social media posts. The respondents are mainly interested in information on mountain trails, tourist attractions, and protective regimes. The data obtained can be used as a basis for further improvements.

KEYWORDS

- protected areas
- Triglav National Park
- nature conservation
- biodiversity
- raising public awareness

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Predstavitev problema.....	1
1.2	Cilji naloge	1
1.3	Hipoteze in omejitve	1
1.4	Metode dela	2
2	PREDMETI VARSTVA NARAVE	2
2.1	Biotska raznovrstnost.....	2
2.1.1	Vrstna pestrost.....	3
2.1.2	Genska pestrost.....	3
2.1.3	Ekosistemska pestrost	4
2.2.	Naravne vrednote.....	4
3	ZGODOVINA ZAVAROVANIH OBMOČIJ IN OKOLJSKI MEJNIKI	5
4	EVROPSKA ZAKONODAJA.....	6
4.1	Direktiva o ohranjanju prostoživečih ptic	6
4.2	Direktiva o ohranjanju habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst	7
4.3	Alpska konvencija	7
4.4	Evropski zeleni dogovor	8
4.5	Program LIFE.....	8
5	SLOVENSKA ZAKONODAJA.....	8
5.1	Zakon o varstvu okolja (ZVO-2).....	9
5.2	Zakon o ohranjanju narave (ZON).....	10
6	OPREDELITEV ZAVAROVANIH OBMOČIJ	10
6.1	Širša zavarovana območja	12
6.1.1	Narodni park	13
6.1.2	Regijski park	13
6.1.3	Krajinski park	13
6.2	Ožja zavarovana območja.....	13
6.2.1	Strogi naravni rezervat	13
6.2.2	Naravni rezervat.....	14
6.2.3	Naravni spomenik	14
7	NATURA 2000.....	14
8	TRIGLAVSKI NARODNI PARK.....	15
8.1	Predstavitev	15
8.2	Varstvena območja	16
8.3	Narava	16
8.4	Kultura	17
8.5	Zakon o triglavskem narodnem parku (ZTNP-1).....	17
8.6	Upravljanje	18
8.7	Projekti.....	19
8.7.1	VrH Julijcev – izboljšanje stanja vrst in habitatnih tipov	19

8.7.2	LIFE NATURAVIVA	21
8.7.3	Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe	22
8.7.4	Digitize the Planet.....	23
9	TURIZEM V ŠTEVILKAH	26
10	ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA »Pomen triglavskega narodnega parka«	27
10.1	Socio-demografska vprašanja	27
10.2	Triglavski narodni park.....	29
10.2.1	Poznavanje varstvenih režimov	39
10.2.2	Upoštevanje omejitev in usmeritev	42
10.2.3	Razpoložljivost informacij	45
11	ZAKLJUČKI.....	49
12	LITERATURA IN VIRI	52
	PRILOGA.....	57

KAZALO SLIK

Slika 1:	Zavarovana območja narave v Sloveniji.....	11
Slika 2:	Delež zavarovanih površin po kategorijah v Sloveniji.....	12
Slika 3:	Posebna varstvena območja – Natura 2000 v Sloveniji.....	15
Slika 4:	Mirna območja TNP	20
Slika 5:	Plakat projekta LIFE NATURAVIVA	22
Slika 6:	Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe	23
Slika 7:	TNP – digitalizacija informacij	25
Slika 8:	Regija prebivanja	29
Slika 9:	Kako pogosto obiskujete Triglavski narodni park (v nadaljevanju TNP)? ...	30
Slika 10:	Ali veste, kje poteka meja TNP?	30
Slika 11:	Katere aktivnosti največkrat izvajate v TNP?	31
Slika 12:	Kaj za vas predstavlja TNP?	32
Slika 13:	Kako ocenjujete pomen zavarovanja območja TNP za naravo?.....	32
Slika 14:	Kako ocenjujete pomen zavarovanja TNP za ljudi?	33
Slika 15:	Kako ocenjujete svoje poznavanje varstvenih režimov (prepovedi) v TNP?	34
Slika 16:	Kako dosledno upošteвате omejitve in usmeritve znotraj TNP?	34
Slika 17:	Kakšni se vam zdijo splošni varstveni režimi (npr. prepoved gradnje počitniških objektov, prepoved gradnje vseh objektov v osrednjem območju, prepoved izvajanja hrupnih prireditev, prepoved gospodarjenja z gozdovi v osrednjem območju itn.) v TNP?	35
Slika 18:	Ali vas varstveni režimi (prepovedi) omejujejo pri vašem načinu obiskovanja in doživljanja parka?	36
Slika 19:	Kje večinoma pridobivate informacije, povezane s TNP?.....	37
Slika 20:	Ali ste zadovoljni z razpoložljivostjo informacij, povezanih s TNP?	37

Slika 21: Katero obliko informacij najbolj pogrešate?	38
Slika 22: Katere informacije o parku so za vas najpomembnejše?	39
Slika 23: Poznavanje varstvenih režimov glede na aktivnosti.....	40
Slika 24: Poznavanje varstvenih režimov glede na informacije	41
Slika 25: Poznavanje varstvenih režimov glede na upoštevanje le-teh.....	42
Slika 26: Upoštevanje omejitev glede na aktivnosti	43
Slika 27: Upoštevanje omejitev glede na razpoložljivost informacij	44
Slika 28: Upoštevanje omejitev glede na pridobivanje informacij	45
Slika 29: Razpoložljivost informacij glede na poznavanje varstvenih režimov TNP	46
Slika 30: Razpoložljivost informacij glede na oceno varstvenih režimov TNP	46
Slika 31: Razpoložljivost glede na mesto pridobivanja informacij	47
Slika 32: Razpoložljivost glede na najbolj pogrešane oblike informacij.....	48
Slika 33: Razpoložljivost glede na najpomembnejše informacije.....	49

KAZALO TABEL

Tabela 1: Delež turističnih prenočitev po vrstah občin 2017–2021	26
Tabela 2: Število prihodov turistov v gorskih občinah 2017–2021	26
Tabela 3: Število prenočitev turistov v gorskih občinah 2017–2021	27
Tabela 4: Spol anketirancev.....	28
Tabela 5: Starost anketirancev	28
Tabela 6: Izobrazba anketirancev	28

KRATICE IN AKRONIMI

ARSO:	Agencija Republike Slovenije za okolje
CITES:	<i>angl.</i> The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami)
IUCN:	<i>angl.</i> The international Union for Conservation of Nature (Mednarodna zveza za ohranjanje narave)
JZTNP:	Javni zavod Triglavski narodni park
SURS:	Statistični urad Republike Slovenije
TNP:	Triglavski narodni park
ZON:	Zakon o varstvu narave
ZRSVN:	Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
ZTNP:	Zakon o Triglavskem narodnem parku
ZVO:	Zakon o varstvu okolja

1 UVOD

Zavarovana območja so eden od ukrepov varstva narave. Namenjena so ohranjanju biotske raznovrstnosti, življenjskih okolij, naravnih vrednot in naravnih procesov. Znotraj zavarovanih območij veljajo številni varstveni režimi oz. omejitve, ki naravo varujejo pred škodljivimi vplivi, ki jih vede ali nevede povzročajo tudi obiskovalci. Naravovarstveniki se, skupaj z ostalimi strokovnjaki, ves čas ukvarjajo z raziskovanjem in uveljavljanjem novih načinov, s katerimi bi lahko zaščitili ta občutljiva območja, saj je dandanes obisk narave vse bolj priljubljen. Ljudje se vse bolj pogosto in vedno številčneje odločajo za izlete v naravno okolje, kar pa ima lahko številne negativne vplive.

1.1 PREDSTAVITEV PROBLEMA

V zavarovanih območjih so s predpisi določeni številni varstveni režimi oz. omejitve, ki živalske in rastlinske vrste, njihove življenjske prostore in neživo naravo varujejo pred škodljivimi zunanjimi vplivi. Obiskovanje naravnega okolja in s tem tudi gorskega sveta je vedno bolj priljubljeno, nepravilno ravnanje in nepoznavanje omejitev na teh območjih pa ima lahko negativen vpliv. Izjemnega pomena je ozaveščanje javnosti o pomembnosti zavarovanih gorskih območij ter o njihovih omejitvah. Pomembno je, da informacije dosežejo čim širšo javnost, tudi posameznike, ki gorski svet obiskujejo občasno ali redko in informacij ne iščejo aktivno. Naraščajoč obisk zavarovanih gorskih območij zahteva vedno številčneje ukrepe na področju varstva narave in vedno bolj učinkovito ozaveščanje javnosti, ki pa zaradi skritih pasti in kompleksnosti problematike predstavlja precejšen izziv. Z omenjeno problematiko se aktivno spopada tudi naš edini narodni park – TNP.

1.2 CILJI NALOGE

Cilj naloge je predstaviti zavarovana območja kot enega od ukrepov varstva narave, TNP in njegov pomen za naravo in ljudi ter projekte Javnega zavoda Triglavski narodni park (v nadaljevanju JZTNP). S pomočjo anketnega vprašalnika se želi ugotoviti stopnjo ozaveščenosti javnosti o pomenu TNP, poznavanja varstvenih režimov in upoštevanja omejitev in usmeritev. Z nalogo se bo raziskalo razpoložljivost informacij s področja TNP, najpogostejše načine pridobivanja le-teh in najbolj zaželene informacije. Skozi analizo anketnega vprašalnika se želi pridobiti vpogled v problematiko in osvetliti morebitne možnosti za izboljšave.

1.3 HIPOTEZE IN OMEJITVE

V diplomskem delu so bile postavljene naslednje hipoteze:

H1: Ozaveščenost javnosti o pomenu TNP ni zadovoljiva.

H2: Javnost ima težave s pridobivanjem informacij o TNP.

H3: Poznavanje varstvenih režimov ne pomeni nujno upoštevanja omejitev in usmeritev.

Omejitve pri pisanju diplomske naloge predstavljajo demografske značilnosti anketirancev, ki prihajajo pretežno iz Gorenjske in Osrednjeslovenske regije, kar lahko nekoliko vpliva na izid ankete, saj se regiji nahajata v relativni oziroma neposredni bližini gorskega sveta.

1.4 METODE DELA

V teoretičnem delu sta za prikaz obstoječega stanja uporabljeni opisna metoda – opisano je trenutno stanje – in metoda združevanja, saj so bile za določanje položaja združene teorije, ki so jih o tej problematiki napisali različni avtorji.

V praktičnem (raziskovalnem) delu je uporabljena metoda anketiranja – spraševanja večjega števila ljudi – z namenom raziskovanja stopnje ozaveščenosti javnosti o pomenu TNP.

2 PREDMETI VARSTVA NARAVE

2.1 BIOTSKA RAZNOVRSTNOST

Biotska raznovrstnost (pogosto tudi biodiverziteteta, biotska pestrost, biološka raznovrstnost) pomeni stopnjo raznolikosti vseh oblik življenja iz različnih virov, ki zajemajo kopenske, morske in druge vodne ekosisteme ter ekološke komplekse. Pojem obsega bogastvo celotne biosfere, torej vseh življenjskih oblik na več ravneh: različnosti živih bitij, genski raznovrstnosti organizmov, ki živijo v določenem prostoru, in raznolikosti ekosistemov, ki jih ti organizmi sestavljajo. Z vidika obstoja človeške vrste je biotska raznovrstnost ključnega pomena (ARSO, 2001).

Danes živeče vrste predstavljajo le med 2 in 4 % bitij, ki so kdajkoli živela na Zemlji. Izumiranje vrst je naravni proces, kot je preoblikovanje kontinentov ter nastanek oceanov in gorovij. Kljub temu pa znanstveniki izginjanje vrst, ki smo mu priča danes, ocenjujejo za od 1000- do 10.000-krat hitrejšo od pričakovanega naravnega izumiranja. V nasprotju z množičnimi izumrtji v preteklosti danes govorimo o izumiranju vrst, za katerega je v veliki meri odgovoren človek, pojav pa imenujemo »šesto veliko množično izumrtje« po petih že znanih večjih izumrtjih v zgodovini (IUCN, 2022).

Biotska raznovrstnost ima pomembno vlogo pri optimalnem delovanju ekosistemov in številnih vlogah, ki jih imajo ekosistemi v našem okolju. Kroženje hranil in vode, oprashevanje rastin, odpornost proti invazivnim vrstam, uravnavanje podnebja in onesnaževanja so le nekatere izmed njih. Vse večja izguba ekosistemov ima obsežne posledice za okoljsko varnost. Največjo grožnjo za zmanjševanje biotske raznovrstnosti predstavlja degradacija habitatov, prekomerno izkoriščanje, onesnaževanje, invazivne vrste itn.

Po vsem svetu se nahajajo območja, opredeljena kot vroče točke biotske raznovrstnosti. Njihovi habitati predstavljajo le 2,5 % zemeljske površine, vendar tam domuje več kot polovica endemičnih rastlinskih vrst in približno 43 % endemičnih vrst ptic, sesalcev, plazilcev in dvoživk. Vroče točke biotske raznovrstnosti po svetu predstavljajo države: Brazilija, Peru, Indonezija, Kolumbija, Mehika, Avstralija, in druge. Slovenija je ena od vročih točk biotske raznovrstnosti v Evropi. Kot posledica prepletanja različnih vrst podnebja na majhni površini, geološke strukture ter velikih višinskih razlik je zanjo značilna nadpovprečno visoka biotska raznovrstnost. Okrog 60 % okolja v Sloveniji je naravnega ali polnaravnega. Na ozemlju države živi okrog 26.000 vrst živih bitij, med katerimi je 800 živalskih in 66 rastlinskih vrst endemičnih.ocene vseh potencialnih vrst se gibljejo med 45.000 in 120.000. Naša dežela predstavlja manj kot 0,004 % celotne površine Zemlje in 0,014 % kopnega, vendar na tej površini živi več kot 1 % vseh znanih živih bitij na Zemlji in več kot 2 % kopenskih bitij. Tako veliko število vrst na tako majhnem območju uvršča Slovenijo med naravno najbogatejša območja Evrope in celo sveta (IUCN, 2022; ARSO, 2021).

2.1.1 Vrstna pestrost

Biološko raznovrstnost je najlažje prepoznati na ravni vrst. Leta 1753 smo pričeli uporabljati sistem dvojnega poimenovanja rastlinskih in živalskih vrst, s katerim smo jih do danes poimenovali okoli 2 milijona.ocene števila vrst živih bitij se sicer gibljejo precej višje, in sicer od 10 do 100 milijonov. Vrstna pestrost je najuporabnejša in najpogostejša mera biotske raznovrstnosti, saj jo je relativno lahko raziskati in razložiti ter ločiti eno vrsto od druge. Pestrost vrst, torej pestrost osebkov znotraj ene vrste, je osnova za življenje, kot ga na Zemlji poznamo danes. Znanstvenikom je v večstoletnem popisovanju vrst uspelo prepoznati velik del rastlin in vretenčarjev, medtem ko je vrstna pestrost bakterij, virusov, protisov, gliv in nekaterih skupin nevretenčarjev še precej neraziskana. Vrstna pestrost je na Zemlji neenakomerno razporejena, posebno velika koncentracija vrst pa je značilna za določena območja, kjer so mnoge med njimi endemične (ARSO, 2001).

2.1.2 Genska pestrost

Vsako živo bitje v svojem genskem gradivu ali genotipu nosi zapis za vsako posamezno morfološko strukturo, fiziološki proces, barvni vzorec in vedenjski odziv,

pa naj bo še tako neznaten. Temu zapisu pravimo DNK, pozameznim delom, ki to lastnost kodirajo, pa geni. Genska pestrost je temeljni, vendar najmanj raziskan element biotske raznovrstnosti. Zagotavlja informacijo za delovanje na vseh ravneh, od celice in osebka do ekosistemov in celotne biosfere ter je osnova za prilagajanje vrst na spremembe v okolju (npr. odpornost proti boleznim, pridobivanje različnih barvnih vzorcev, vedenjske razlike). Biologija gensko pestrost izraža kot heterogenost določenih znakov skupine osebkov oz. populacije v določenem času in prostoru (ARSO, 2001).

2.1.3 Ekosistemska pestrost

Vrstnim združbam, kompleksnim skupnostim, ki dele žive in nežive narave povezujejo v samovzdrževalno funkcionalno enoto z nešteti interakcijami, pravimo ekosistemi. Vsak člen sistema vpliva na druge člene, sam pa je odvisen od delovanja celotnega sistema. Vrste lahko dolgoročno obstanejo le v ekosistemi, najuspešnejše pa so v tistih, na katere so se evolucijsko prilagodile. Vloge posameznih vrst v ekosistemu so različne, vendar pa izguba ključnih, za obstoj nujnih vrst lahko pomeni verižno izumiranje in propad ekosistema. Ekosistemska pestrost težko ponazorimo s številkami, saj je razmejevanje med njimi pogosto subjektivno, njihovo raziskovanje pa težavno. Na ekosisteme vpliva širok spekter zunanjih dejavnikov, zato je predvidljivost nadaljnega razvoja navadno zelo majhna. Ekosistemi so, kot gradniki krajine, sestavni del krajinske pestrosti (ARSO, 2001).

2.2. NARAVNE VREDNOTE

Naravne vrednote so minerali in fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemni kraški pojavi, podzemne jame, soteske, tesni, ledeniki, izviri, slapovi, jezera, barja, potoki, reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste ter njihovi izjemni osebki, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Pri vrednotenju se upoštevajo merila, kot so izjemnost, tipičnost, redkost, ohranjenost, pomembnost (ekološka, genska, znanstvenoraziskovalna, pričevalna) in povezanost (v funkcionalno celoto ali teritorialno povezavo). Glede na merila so naravne vrednote razvrščene med tiste z državnim in tiste z lokalnim pomenom. Za vsak poseg v tak prostor je potrebno pridobiti soglasje Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave (v nadaljevanju ZRSVN) ter dopustiti opravljanje nalog ohranjanja narave. Med najbolj naravovarstveno pomembne, ranljive in ogrožene naravne vrednote v Sloveniji spadajo jame, za katere je ureditev posebej določena z Zakonom o varstvu podzemnih jam (MOP, 2021).

3 ZGODOVINA ZAVAROVANIH OBMOČIJ IN OKOLJSKI MEJNIKI

Posledice industrijske revolucije in razvoja so okrepile zavedanje o nujnosti ohranjanja narave že konec 19. stoletja, ko so v veljavo stopili prvi ukrepi za varstvo posameznih živalskih in rastlinskih vrst ter so nastala prva zavarovana območja. Prvi narodni park Yellowstone National Park je bil razglašen leta 1872 v Združenih državah Amerike. V Evropi je leta 1909 Švedska prva razglasila kar 9 narodnih parkov, sedila pa ji je Švica leta 1914 z narodnim parkom Swiss National Park.

V začetku 70. let 20. stoletja se je zavedanje o varstvu narave okrepilo s sprejemom Stockholmske deklaracije leta 1972 na Konferenci Združenih narodov v Riu o človekovem okolju, ki predstavlja okoljski mejnik in je prvo resno sporočilo o zavedanju posledic rušitve odnosa med človekom in naravo ter nujnih spremembah načina življenja za ohranjanje okolja. Deklaracija je prvi dokument v mednarodnem okoljskem pravu, ki priznava pravico do zdravega okolja. Na tej konferenci je bila podpisana tudi Konvencija o biološki raznovrstnosti, ki je bila svetovni odgovor na izgubljanje biotske raznovrstnosti, dogovor za spreminjanje teh procesov in temelj za njeno ohranjanje (Berginc, 2019). Ostale pomembne mednarodne konvencije:

- Konvencija o ureditvi kitolova (1946),
- Konvencija o mokriščih (1972),
- Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (1972),
- Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (1973),
- Konvencija o varstvu selitvenih vrst (1979),
- Barcelonska konvencija (1976),
- Aarhuška konvencija (1998).

Zametki varstva narave na slovenskem ozemlju segajo v obdobje pred prvo svetovno vojno, ko so deželne oblasti Avstro-Ogrske monarhije izdale prve varstvene predpise, povezane z varstvom ptic in nekaterimi ogroženimi rastlinskimi vrstami. Zavarovanje narave je leta 1908 prvič predlagal dr. Albin Belar, slovenski znanstvenik, naravoslovec in seizmolog, ki se je zavzemal za zavarovanje Doline Triglavskih jezer. V obdobju med obema vojnoma je nastala prva slovenska organizacija za varstvo narave – Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov, ki je v sklopu programa Spomenice predlagal ustanovitev več zavarovanih območij za zavarovanje živalskih in rastlinskih vrst ter jam. Mnogi cilji niso bili uresničeni, leta 1924 pa je v Dolini Triglavskih jezer nastal prvi park – Alpski varstveni park. Po drugi svetovni vojni je bil sistem reguliranja varstva narave in okolja v Sloveniji že popolnoma samostojen, ustanovljena je bila tudi prva poklicna strokovna služba na področju varstva narave. Sledili so številni predpisi, med drugim tudi o zavarovanju

Doline Triglavskih jezer, vendar smo večje premike na tem področju naredili šele v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja s sprejemom Zakona o varstvu narave, ki ga je kasneje nadomestil Zakon o naravni in kulturni dediščini (Berginc, Kremesec in Vidic, 2006).

4 EVROPSKA ZAKONODAJA

Evropska unija (v nadaljevanju EU) je v zadnjih desetletjih razvila nekaj najstrožjih okoljskih standardov v svetovnem merilu. Okoljska politika EU omogoča okolju bolj prijazno gospodarstvo, ki ščiti naravne vire ter skrbi za zdravje in blaginjo prebivalcev. Evropska okoljska zakonodaja ščiti naravne habitate, ohranja čistost zraka in vode, skrbi za ustrezno ravnanje z odpadki ter pomaga pri trajnostnem gospodarstvu. EU je zavezana k zagotavljanju uspešnega uvajanja Pariškega sporazuma in sistema EU za trgovanje z emisijami, uvaja okoljske politike in strategije o podnebnih spremembah ter igra vodilno vlogo pri mednarodnih pogajanjih o podnebnju. Temelj okoljske politike EU so 11. ter 191.–193. člen Pogodbe o delovanju Evropske unije, ki si prizadeva za visoko raven varstva in izboljšanja kakovosti okolja (EUR-Lex, 2022).

Med najpomembnejše mednarodne direktive se uvrščajo:

- Direktiva 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta o ohranjanju prostoživečih ptic;
- Direktiva Sveta 92/43/EGS o ohranjanju habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst;
- Direktiva 2004/35/ES Evropskega parlamenta in Sveta o okoljski odgovornosti v zvezi s preprečevanjem in sanacijo okoljske škode;
- Direktiva Sveta z dne 21. 5. 1991 o čiščenju komunalne odpadne vode.

Med najpomembnejše mednarodne dokumente se uvrščajo:

- Alpska konvencija,
- Konvencija ZN o biološki raznovrstnosti,
- Konvencija CITES,
- Bernska konvencija,
- Bonska konvencija,
- Konvencija o krajini.

4.1 DIREKTIVA O OHRANJANJU PROSTOŽIVEČIH PTIC

Direktivo o pticah (2009/147/ES) je ministrski svet Evropske skupnosti prvič sprejel 2. aprila 1979, veljati pa je pričela leta 1981. Že več kot 40 let torej državam članicam omogoča vzpostavitev posebnih varstvenih območij. Cilj direktive je

ohraniti raven populacije prostožvečih ptic, ki ustreza ekološkim, znanstvenim in kulturnim zahtevam, pri čemer ima varstvo prednost pred ekonomskim izkoriščanjem in rekreacijo. Direktiva državam članicam narekuje spremljanje, zavarovanje in vzdrževanje zadostne pestrosti za vse prostoživeče ptice ter velikosti njihovih življenjskih prostorov. Države morajo imeti opredeljena najpomembnejša območja varstva ter prepovedane načine lova in izkoriščanja ptičev. Direktiva vključuje posebne ukrepe za ohranitev, vzdrževanje ali ponovno vzpostavitev ustrezne raznovrstnosti vrst in habitatov, med katere spada ustanovitev območij za varstvo ptic, njihovo vzdrževanje in upravljanje ter obnovitev uničenih in ustvarjanje novih biotopov.

4.2 DIREKTIVA O OHRANJANJU HABITATOV TER PROSTOŽIVEČIH ŽIVALSKIH IN RASTLINSKIH VRST

Direktiva o habitatih (92/43/EGS) je bila prvič sprejeta leta 1992. Državam članicam EU ob potrditvi Evropske komisije omogoča opredelitev posebnih območij Natura 2000 za ohranitev vrst in habitatnih tipov. Cilj direktive je spodbujanje vzdrževanja biotske raznovrstnosti in trajnostni razvoj ob upoštevanju gospodarskih, družbenih, kulturnih in regionalnih zahtev. Direktiva zagotavlja obnovitev in vzdrževanje ugodnega stanja naravnih habitatov in vrst. Ugodno stanje habitatnih tipov zagotavlja z določanjem prednostnih habitatov, opredeljevanjem posebnih varstvenih območij, preprečevanjem slabšanja stanja habitatov in preverjanjem dejavnosti, ki bi lahko vplivale na vrste in habitatne tipe.

4.3 ALPSKA KONVENCIJA

Alpska konvencija je mednarodna pogodba, sklenjena med alpskimi državami (Slovenijo, Avstrijo, Italijo, Francijo, Nemčijo, Švico, Lihtenštajnom in Monakom) in EU z namenom spodbujanja trajnostnega razvoja na območju Alp. Vključuje 190 700 km², več kot 5.700 občin, 13.000 rastlinskih in 30.000 živalskih vrst ter več kot 14 milijonov prebivalcev. Predstavlja pravno podlago za varstvo občutljivih alpskih ekosistemov in kulturne dediščine ter spodbuja povečano sodelovanje na šestih prednostnih področjih: prebivalstvo in kultura, podnebne spremembe, ohranjanje in vrednotenje biotske raznovrstnosti in krajine, ozelenitev gospodarstva, spodbujanje trajnostnega prometa, izvajanje vodilne vloge v okviru Strategije EU za alpsko regijo (EUSALP). Vključuje nacionalne in mednarodne cilje, ki temeljijo na sodelovanju in upravljanju na različnih ravneh. Njen bistven namen je soočanje s skupnimi izzivi na enotnem ozemlju in je primer naddržavnega doseganja ciljev trajnostnega razvoja (GOV, 2021; Alpska konvencija, 2022).

4.4 EVROPSKI ZELENİ DOGOVOR

Evropski zeleni dogovor je razvojna strategija oziroma načrt EU, ki bo Evropo preoblikoval v sodobno, gospodarno in konkurenčno gospodarstvo, ji pomagal premagati podnebne spremembe in degradacijo okolja ter tako postati prva podnebno nevtralna celina. Poleg okrevanja evropskega gospodarstva, trajnostnih investicij, krožnega gospodarstva in digitalizacije so cilji evropskega zelenega dogovora ničelne neto emisije toplogrednih plinov do leta 2050, gospodarska rast, ki je ločena od rabe virov, ter upoštevanje vsakega človeka in kraja.

Evropska komisija je leta 2020 sprejela predlog za strategijo EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030, s katero bi države članice EU poskrbele za okrevanje biotske raznovrstnosti. S to strategijo, ki je ključni element evropskega zelenega dogovora, so se zavezale k:

- vzpostavitvi omrežja dobro upravljanih zavarovanih območij, ki bo zajemalo vsaj 30 % kopenskega in morskega območja EU;
- obnovitvi degradiranih ekosistemov v okviru vrste posebnih zavez in ukrepov – 50 % zmanjšanje uporabe pesticidov in posaditev 3 milijard dreves na celotnem ozemlju EU;
- dodelitvi 20 milijard EUR letno iz EU skladov ter z nacionalnim in zasebnim financiranjem spodbujati zaščito biotske raznovrstnosti (Evropski svet, 2021).

4.5 PROGRAM LIFE

Program LIFE je eden ključnih instrumentov financiranja projektov s področja narave, biotske raznovrstnosti, podnebnih ukrepov in čiste energije. Vzpostavljen je bil leta 1992 in predstavlja edini EU sklad, namenjen izključno okoljskim in podnebnim ciljem, ki je sofinanciral že več kot 4.500 projektov. Za obdobje 2021–2027 je bil proračun programa povečan, kar bi lahko pomembno prispevalo k izvajanju strategije EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030 (Evropski svet, 2020).

5 SLOVENSKA ZAKONODAJA

Temelj varstva narave v Sloveniji postavlja že Ustava Republike Slovenije, ki o ohranjanju okolja in narave govori v 72. in 73. členu. Določa, da ima vsakdo pravico do zdravega življenjskega okolja, prav tako pa je vsakdo dolžan v skladu z zakonom varovati naravne znamenitosti. Kot članica EU, ki ima ene izmed najstrožjih okoljskih standardov na svetu, mora Slovenija izpolnjevati potrebne standarde in zahteve. Sistem varstva narave v Sloveniji tvorita tudi ustavno pravo (pravo varstva okolja in pravo varstva narave) ter civilno in kaznovalno-prekrškovno pravo. Temeljna načela varstva okolja določa Zakon o varstvu okolja (ZVO-2), krovni predpis, ki določa

varstvo narave, pa je Zakon o ohranjanju narave (ZON). Na tem področju pa so aktualni še številni drugi zakoni, podzakonski akti, direktive, konvencije, odloki in odločbe. Za izvajanje pravnih postopkov je v Sloveniji pristojna Agencija Republike Slovenije za okolje (v nadaljevanju ARSO) (Berginc, Kremesec in Vidic, 2006).

Pomembni dokumenti na področju varstva narave v Sloveniji:

- Zakon o varstvu okolja,
- Zakon o ohranjanju narave,
- Zakon o varstvu podzemnih jam,
- Zakon o Triglavskem narodnem parku,
- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah,
- Uredba o habitatnih tipih,
- Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot.

5.1 ZAKON O VARSTVU OKOLJA (ZVO-2)

Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 41/04, 17/06 – ORZVO187, 20/06, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odl. US, 33/07 – ZPNačrt, 57/08 – ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09 – ZPNačrt-A, 48/12, 57/12, 92/13, 56/15, 102/15, 30/16, 61,17 – GZ, 21/18 – ZNOrg, 84/18 – ZIURKOE, 158/20 in 44/22) – ZVO-2, ki je bil prvič sprejet leta 1995, ureja varstvo okolja pred zunanjimi pritiski kot temeljni pogoj za trajnostni razvoj. Določa temeljna načela in ukrepe varstva okolja, spremljanje stanja okolja, določa ekonomske in finančne instrumente varstva okolja, javne službe in podobna, z varstvom okolja povezana vprašanja. V pravni red Republike Slovenije ta zakon prenaša številne direktive o okolju. Cilji Zakona o varstvu okolja so:

- preprečevanje in zmanjševanje obremenjevanja okolja,
- ohranjanje in izboljševanje kakovosti okolja,
- trajnostna raba naravnih virov,
- zmanjšanje rabe energije,
- spodbujanje uporabe trajnostnih virov energije,
- odpravljanje posledic obremenitev okolja,
- večja snovna učinkovitost proizvodnje in potrošnje,
- opuščanje in nadomeščanje uporabe nevarnih snovi,
- spodbujanje trajnostne proizvodnje in potrošnje,
- spodbujanje razvoja in uporabe tehnologij za zmanjševanje obremenjevanja okolja.

5.2 ZAKON O OHRANJANJU NARAVE (ZON)

Zakon o ohranjanju narave (ZON) (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18 in 82/20), ki je bil sprejet in je v veljavo stopil leta 1999, določa ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti, prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst, habitatov, ekosistemov in naravnih vrednot ter pomembno prispeva k ohranjanju narave. Opredeljuje zavarovana območja in območja Nature 2000. Cilji Zakona o ohranjanju narave so:

- ohranjanje biotske raznovrstnosti,
- učinkovito varstvo naravnih vrednot,
- varstvo prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst ter njihovega genskega materiala,
- varstvo habitatov in ekosistemov,
- trajnostna raba sestavin biotske raznovrstnosti,
- ohranjanje naravnega ravnovesja v naravi.

6 OPREDELITEV ZAVAROVANIH OBMOČIJ

Zavarovana območja kot eden od ukrepov varstva narave služijo ohranjanju in varstvu biotske raznovrstnosti, življenjskih okolij, naravnih vrednot in naravnih procesov ter virov. V Sloveniji imamo glede na število naslednja širša in ožja zavarovana območja:

Širša zavarovana območja:

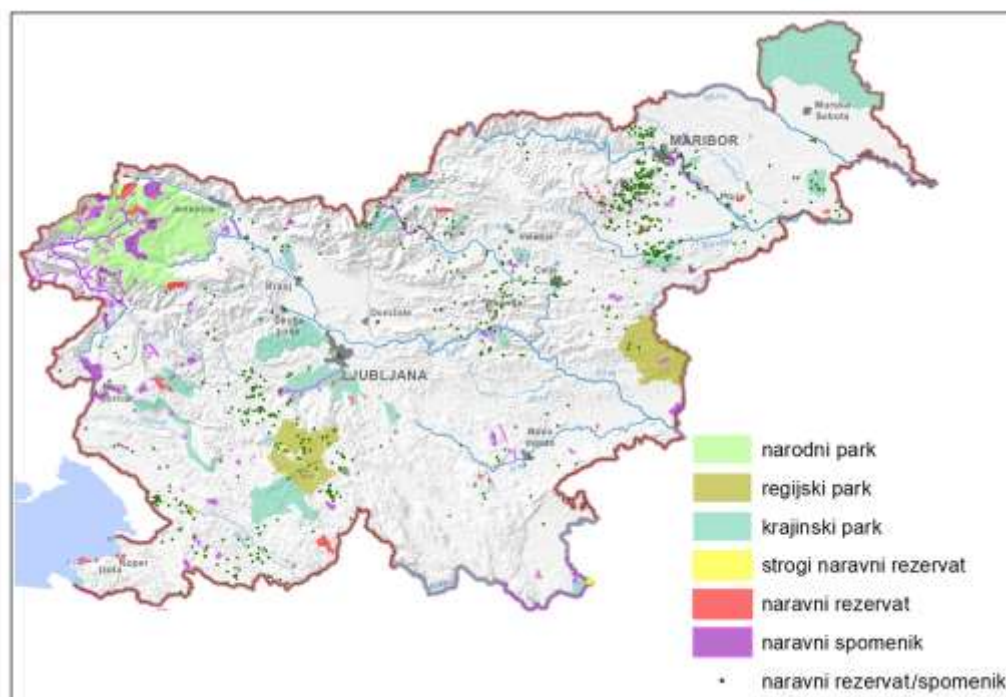
- 1 narodni,
- 3 regijske in
- 46 krajinskih parkov.

Ožja zavarovana območja:

- 1 strogi naravni,
- 56 naravnih rezervatov ter
- 1164 naravnih spomenikov.

Na spodnji sliki so prikazana zavarovana območja v Sloveniji glede na kategorijo zavarovanja, skladno s kriteriji Svetovne zveze za ohranitev narave (IUCN).

Zavarovanih je več kot 13 % države (ZRSVN, 2021).

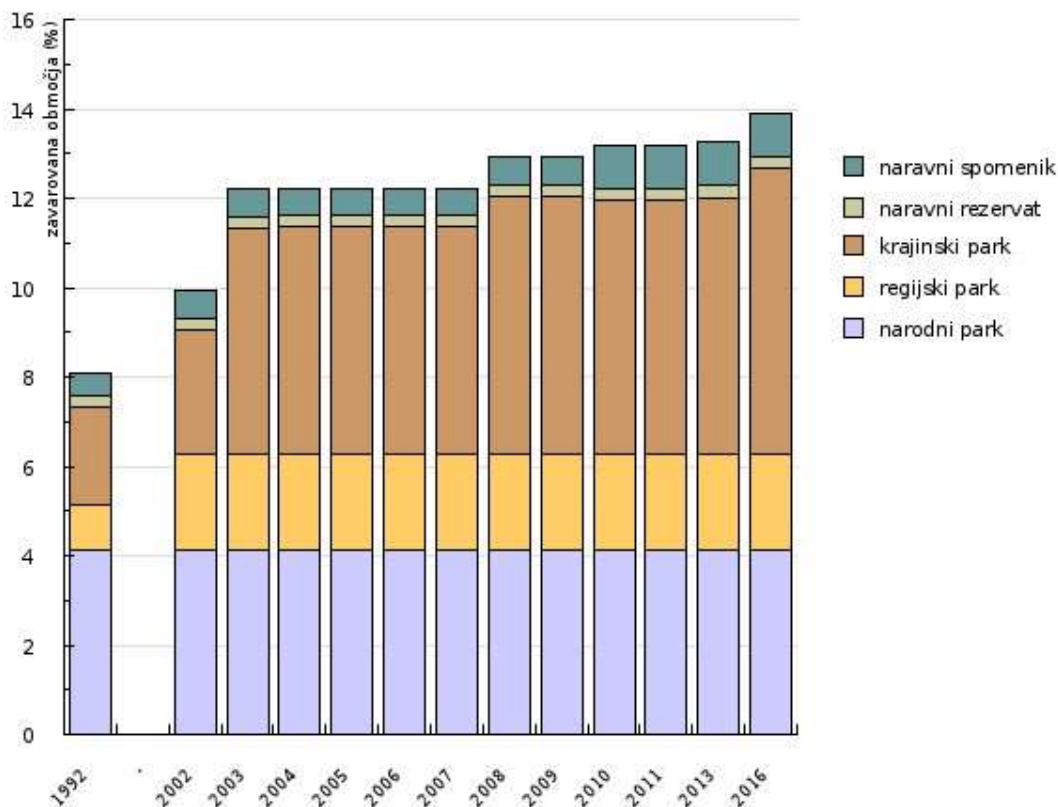

Slika 1: Zavarovana območja narave v Sloveniji
(Vir: ARSO, 2016)

Zakon o ohranjanju narave (ZON) opredeljuje vrste zavarovanih območij pri nas, njihove meje, načine izvajanja javne službe, upravljanje zavarovanega območja ter finančne vire za izvajanje zavarovanja in razvoj lokalnega prebivalstva. Za določanje vrste zavarovanega območja se upoštevajo tudi merila mednarodnih organizacij za ohranjanje narave, katerih članica je Republika Slovenija. Zavarovana območja so sestavni del državnih prostorskih planov in prostorskih planov lokalnih skupnosti. Ustanovljena so s strani vlade ali pristojnih organov ene ali več lokalnih skupnosti, lahko pa tudi s strani vlade v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi. Vsi ustanovitelji morajo sprejeti akt o zavarovanju območja, s katerim se določi način izvajanja ustanoviteljskih pravic in obveznosti, podrobneje pa se uredijo tudi medsebojna razmerja. Zavarovana območja, ustanovljena s strani države, in tista, ustanovljena s strani lokalnih skupnosti, se lahko prekrivajo, vendar si ukrepi varstva narave ne smejo biti nasprotujoči. Upravljanje zavarovanega območja se izvaja na podlagi načrta upravljanja, to pa lahko izvaja ustanovitelj sam, v ta namen lahko ustanovi javni zavod, poveri upravljanje javnemu zavodu ali podeli koncesijo za upravljanje (ZON, 2020).

V okviru širših in ožjih zavarovanih območij je v Sloveniji zavarovanih skoraj 14 % ozemlja države, katerega pomemben delež predstavlja TNP. Kot je razvidno z naslednje slike, ki prikazuje delež zavarovanih površin po kategorijah, se je površina zavarovanih območij od leta 1992 do leta 2016 povečala za približno 6 odstotnih

točk, v zadnjih letih predvsem zaradi razglasitve petih večjih parkov. Največji delež zavarovanih območij predstavljajo krajinski parki (ARSO, 2016).

Slika 2: Delež zavarovanih površin po kategorijah v Sloveniji
(Vir: ARSO, 2016)

6.1 ŠIRŠA ZAVAROVANA OBMOČJA

Širša zavarovana območja so obsežna območja velike biotske, abiotske in krajinske raznovrstnosti ter gostote in raznolikosti naravnih vrednot, ki so med seboj lahko kompleksno povezane. Z aktom o zavarovanju se na teh območjih lahko prepovejo, omejijo ali drugače uredijo različni posegi in dejavnosti, s katerimi se ogroža prvobitnost narave, kot so denimo gradnja infrastrukturnih, komunalnih, energetskih in prometnih objektov, raba naravnih virov, spreminjanje vodnega režima, promet z vozili in plovili, letenje zrakoplovov, jadralnih padal in jadralnih zmajev, kmetijsko obdelovanje zemljišč, vznemirjanje, ubijanje ali odvzem živali iz narave, lov, ribolov, nabiranje in vnašanje rastlin, umetno zasneževanje, šotorjenje, prirejanje množičnih prireditev, izvajanje športov itn. Ustanovitelj širšega zavarovanega območja javnost z osnutkom akta o zavarovanju seznanja na javni predstavitvi. Obravnava se izvede v lokalni skupnosti, kjer je predvideno zavarovano območje, traja pa najmanj 60 dni (ZON, 2020).

6.1.1 Narodni park

Narodni park je večje zavarovano območje neokrnjene narave s številnimi naravnimi vrednotami in veliko biotsko raznovrstnostjo, kjer se naravni procesi in ekosistemi uravnoteženo povezujejo s človeškim vplivom. Narodni park za delovanje potrebuje načrt upravljanja ter najmanj dve varstveni območji, na katerih se upoštevajo mednarodni varstveni standardi. Varstveni režimi, upravljavec in razvojne usmeritve so določeni z zakonom. Primer narodnega parka pri nas: TNP (ZON, 2020).

6.1.2 Regijski park

Regijski park predstavlja območje, značilno za tisto regijo. Ekosistemi in krajina v regijskem parku so prepleteni z območji večjega človeškega vpliva, ki je vendarle uravnotežen z naravo. Uvršča se za stopnjo nižje od narodnega parka, za delovanje pa prav tako kot narodni park potrebuje načrt upravljanja in najmanj dve varstveni območji. Pravila ravnanja v regijskem parku so določena z aktom o zavarovanju. Primer regijskega parka pri nas: Regijski park Škocjanske jame (ZON, 2020).

6.1.3 Krajinski park

Krajinski park je območje z veliko ekološko, biotsko in krajinsko vrednostjo. Poudarjen je kakovosten in dolgotrajen preplet človeka z naravo. Podrobna pravila ravnanja se določijo z aktom o zavarovanju. Primer krajinskega parka pri nas: Krajinski park Logarska dolina (ZON, 2020).

6.2 OŽJA ZAVAROVANA OBMOČJA

Ožja zavarovana območja so manjša območja, izjemnega pomena za ohranjanje redkih in ogroženih vrst, ki pa se, odvisno od vrste ožjega zavarovanega območja, lahko uravnoteženo prepletajo s človekovim delovanjem. Ustanovitelj ožjega zavarovanega območja mora pred sprejetjem akta o zavarovanju z vsebino osnutka akta seznaniti javnost, in sicer z objavo v enem od javnih glasil, ki vsebuje podatke o dostopnosti dokumentacije, časovno omejitev za vpogled, rok za sprejemanje pripomb itn (ZON, 2020).

6.2.1 Strogi naravni rezervat

Strogi naravni rezervat je pomembno območje za ohranjanje biotske raznovrstnosti in naravnih procesov brez človekovega vpliva. Je območje naravno ohranjenih geotopov ter predstavlja življenjski prostor ogroženim in redkim živalskim in rastlinskim vrstam. Je najvišja kategorija zavarovanega območja, priznana s strani Svetovne komisije za zavarovana območja. Na tem območju je prepovedano izvajati posege ali opravljati dejavnosti, ki ogrožajo ohranitev območja, uničevanje rastlin in

živali ter zadrževanje oseb. Primer strogega naravnega rezervata pri nas: Iški morost (ZON, 2020).

6.2.2 Naravni rezervat

Podobno kot strogi naravni rezervat je tudi naravni rezervat območje geotopov, ogroženih, redkih in značilnih živalskih in rastlinskih vrst, pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki pa se vzdržuje z uravnoteženim delovanjem človeka v naravi. Na območju naravnega rezervata je prepovedano opravljati dejavnosti, ki bi lahko zmanjšale biotsko raznovrstnost in spremenile strukture in funkcije ekosistemov. Primer naravnega rezervata pri nas: naravni rezervat Zelenci (ZON, 2020).

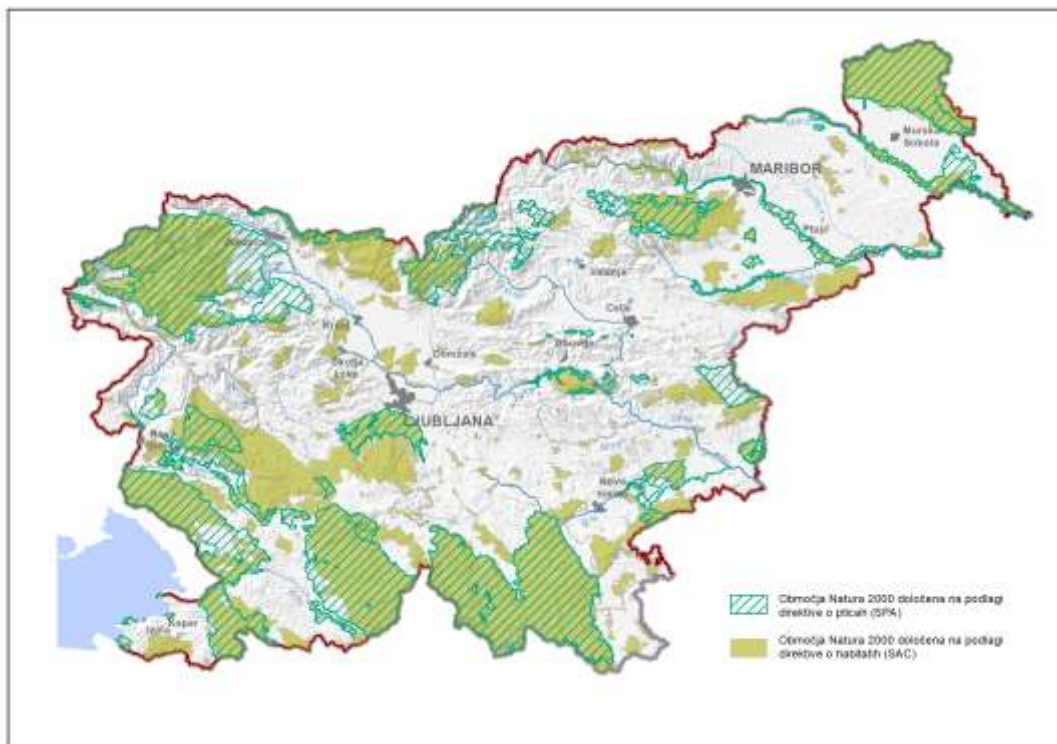
6.2.3 Naravni spomenik

Naravni spomenik je območje naravnih vrednot, ki se ponašajo z izjemno velikostjo, vsebino, obliko ali lego. Ta tem območju so prepovedani posegi v naravo, ki lahko povzročijo poslabšanje, spremembe, poškodbe ali uničenje naravne vrednote ali njenega estetskega pomena. Primer naravnega spomenika pri nas: Dovžanova soteska (ZON, 2020). Primer naravnega spomenika pri nas: Dovžanova soteska (ZON, 2020).

7 NATURA 2000

Natura 2000 je posebno omrežje varstvenih območij, določenih s strani članic EU in pokriva 37 % ozemlja naše države. Posebna varstvena območja Nature 2000 določa Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18). Cilj zavarovanega območja Natura 2000 je ohranjanje biotske raznovrstnosti, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov, ki so v Evropi redki ali ogroženi. Narava v Sloveniji je ena izmed najbogatejših v Evropi. Pri nas živi okrog 22.000 živalskih in 3.500 rastlinskih vrst, več kot 2.000 izmed njih pa je uvrščenih na rdeči seznam za ogrožene živalske in rastlinske vrste. Zavarovanih je več kot 800 živalskih in več kot 300 rastlinskih vrst. Izmed teh v Sloveniji z Naturo 2000 varujemo 205 živalskih in 27 rastlinskih vrst ter 60 habitatnih tipov, kar predstavlja več kot 10 % vseh vrst in habitatnih tipov Nature 2000 v EU. 70 % območja Natura 2000 v Sloveniji pokriva gozd, dobrih 20 % kmetijske površine, na njenem območju pa živi približno 6 % prebivalcev države. Območje Natura 2000 temelji na dveh predhodno opisanih temeljnih zakonodajnih aktih – na Direktivi o pticah in Direktivi o habitatih (Natura 2000, 2021).

Spodnja slika prikazuje posebna varstvena območja Nature 2000 v Sloveniji, določena na podlagi direktive o pticah in direktive o habitatih.

Slika 3: Posebna varstvena območja – Natura 2000 v Sloveniji
(Vir: ARSO, 2021.)

8 TRIGLAVSKI NARODNI PARK

8.1 PREDSTAVITEV

TNP je zavarovano območje po kriterijih Svetovne zveze za varstvo narave (IUCN), ki je v prvi vrsti namenjeno ohranjanju živalskih in rastlinskih vrst, pestrosti habitatnih tipov, ekosistemov, naravnih vrednot in procesov ter kakovosti in pestrosti krajin. Območje TNP se v celoti nahaja v biosfernem območju pod okriljem UNESCO ter je vključeno v omrežje varstvenih območij Natura 2000 (TNP, b.l.).

Prvi varstveni park na tem območju (Alpski varstveni park v dolini Triglavskih jezer) je bil ustanovljen leta 1924, vendar pa predlogi za ustanovitev varstvenega parka nad Komarčo segajo v leto 1908. Odlok o razglasitvi Doline Triglavskih jezer za TNP je bil sprejet leta 1961, do uzakonitve z Zakonom o Triglavskem narodnem parku, leta 1981, pa je minilo še 20 let. Leta 2010 je bil sprejet nov Zakon o Triglavskem

narodnem parku (ZTNP-1) in njegovem povečanju (vključitvi naselja Kneške ravne z bližnjo okolico) (TNP, b.l.).

TNP leži na območju severozahodne Slovenije, ob meji z Italijo in v bližini meje z Avstrijo, ter skoraj popolnoma pokriva vzhodne Julijske Alpe. Po površini meri 83.982 hektarov oziroma 840 kvadratnih kilometrov, kar predstavlja 4 % površine Slovenije. Njegova najnižnja površinska točka so Tolminska korita na višini 180 m, najvišja točka pa je Triglav z 2.864 metri nadmorske višine, ki leži v samem središču parka. Park vključuje 33 naselij, od tega 21 v celoti ter 8 občin, med katerimi ima največ vključene površine (30,1 %) Bovec. Po navedbah Javnega zavoda Triglavski narodni park iz leta 2018 v parku živi 2.337 prebivalcev (TNP, b.l.).

8.2 VARSTVENA OBMOČJA

TNP je razdeljen na tri varstvena območja. Prvo in drugo varstveno območje se nahajata v osrednjem delu, tretje varstveno območje pa varuje robno območje parka.

Prvo varstveno območje v prvi vrsti služi ohranjanju biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst, neokrnjene narave in habitatov brez vpliva človeka. (ZTNP-1).

Drugo varstveno območje je namenjeno ohranjanju kulturne dediščine in krajine ter spodbujanju trajnostnega razvoja. Na tem območju je dovoljena trajnostna raba naravnih virov, sonaravno kmetijstvo ter trajnostno gospodarjenje z divjadjo in ribami (ZTNP-1).

Tretje varstveno območje varuje predvsem naravne vrednote, kulturno dediščino in kulturno krajino. Namenjeno je spodbujanju trajnostnega razvoja in ohranjanju poselitev (ZTNP-1).

8.3 NARAVA

Za območje TNP je značilno prevladujoče alpsko podnebje z dolgimi, mrzlimi zimami in kratkimi poletji. Od ostankov pragozdov, melišč in visokogorskih travnikov do šotnih barij, kristalno čistih tekočih voda in visokogorskih ledeniških jezer, Triglavski narodni park v svoji pestrosti in reliefni razgibanosti ponuja številne naravne vrednote. Bogati ekosistemi so dom najrazličnejšim vrstam in osebkom, ki se morajo za uspevanje v ostrih razmerah dobro prilagoditi. Tesna povezava med ekosistemsko in vrstno pestrostjo se odraža v bogatem in raznolikem živalstvu in rastlinstvu (TNP, b.l.).

Po do sedaj znanih podatkih znotraj TNP živi okoli 7.000 različnih živalskih vrst. Od mikroskopsko majhnih vrst do razmeroma velikih sesalcev je tolikšna pestrost pogojena z raznolikimi klimatskimi pogoji, reliefno razgibanostjo, geološko podlago in habitatno pestrostjo. Najdemo lahko vrste, ki so zelo razširjene, pa tudi tiste, ki so redke in endemične. Nekatere najbolj pomembne, najpogosteje opažene in najzanimivejše živalske vrste so: soška postrv, alpski svizec, navadni jelen, mali skovik, navadna lisica, alpski kozliček, rjavi medved, ruševac, navadni gad, gams, alpski kozorog, belka, planinski orel, planinska kavka, divji petelin, planinski pupek (TNP, b.l.).

Navkljub dolgim in mrzlim zimam, kratkim poletjem, močnemu ultravijoličnemu sevanju, vetru ter pomanjkanju vode in hranil so se rastline na območju TNP na težke pogoje odlično prilagodile. Po do sedaj znanih podatkih je na tem območju znanih okoli 1.600 vrst, od tega 19 endemičnih. Uspevanje vrst je pogojeno z najrazličnejšimi naravnogeografskimi in antropološkimi dejavniki. Nekatere najbolj razširjene in pomembne rastlinske vrste so: alpska možina, planika, triglavska neboglasnica, zoisova zvončica, triglavska roža, dlakavi sleč (TNP, b.l.).

8.4 KULTURA

Poleg varstva in ohranjanja narave ima park, kot rezultat dolgoletnega sožitja narave in ljudi, pomembno vlogo tudi pri ohranjanju pristne kulturne dediščine. S podporo ustreznih vladnih sektorjev se lokalnim prebivalcem zagotavlja tako kakovostno bivalno in delovno okolje kot tudi trajnostni razvoj dejavnosti ter ohranjanje značilne identitete in tradicionalne rabe naravnih dobrin. Pestra in pisana kulturna dediščina TNP ima pomemben doprinos tudi k medsebojnem povezovanju alpskih narodov. Za območje TNP je v register nepremične kulturne dediščine vpisanih 365 enot, med katerimi je tudi Aljažev stolp s statusom državnega pomena na vrhu Triglava (TNP, b.l.).

Človek je s svojim bivanjem na območju parka ustvaril kulturno krajino. S svojimi bivanjskimi zahtevami in gospodarjenjem je posegal v alpski svet, ga poseljeval, ustvaril kmetijske površine in izkoriščal njegove prednosti. Kulturna krajina se je razvila predvsem v smeri kmetijske krajine, sestavljajo pa jo pašne planine, pastirske stavbe, obdelane površine, značilno ljudsko stavbarstvo, pogojeno z naravnimi danostmi in prilagojeno reliefni razgibanosti krajine. Z uravnovešenim odnosom človeka in narave se je oblikovalo očem prijazno, prepoznavno okolje s tradicijo in simbolno vrednostjo (TNP, b.l.).

8.5 ZAKON O TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU (ZTNP-1)

»S tem zakonom se ustanovi narodni park, določa njegovo območje, varstvena območja in območja ožjih zavarovanih območij v narodnem parku, pravila ravnanja

in varstvene režime, način upravljanja narodnega parka, sodelovanja javnosti in prebivalcev narodnega parka pri upravljanju narodnega parka, trajnostne razvojne usmeritve v narodnem parku in na območjih samoupravnih lokalnih skupnosti v narodnem parku (v nadaljnjem besedilu: parkovne lokalne skupnosti) ter način njihovega izvajanja, financiranje, nadzor, sankcije in druga ravnanja, povezana s cilji in nameni tega zakona.« Zakon o Triglavskem narodnem parku (2010) (Uradni list RS, št. 52/10, 46/14 – ZON-C, 60/17 in 82/20).

Namen Zakona o Triglavskem narodnem parku:

- varovanje ekološke celovitosti ekosistemov;
- preprečevanje škodljivih posegov in dejavnosti;
- ohranjanje ravnovesja med človekom in naravo;
- varstvo in spoznavanje naravnih, kulturnih in krajinskih vrednot;
- ohranjanje kulturne dediščine;
- spodbujanje trajnostnega razvoja in poselitve;
- omogočanje obiskovanja za znanstvenike, izobraževanja, rekreacijo in turizem v obsegu, ki je za naravo najmanj moteč.

Cilji Zakona o Triglavskem narodnem parku so:

- ohranjanje naravnih, kulturnih in duhovnih vrednot;
- ohranjanje ekosistemov, naravnih procesov, biotske raznovrstnosti ter kakovosti in pestrosti krajin;
- ohranjanje kulturne dediščine, kulturnih spomenikov ter naravnih virov;
- ohranjanje zgodovinskega in simbolnega pomena območja;
- trajnostni razvoj,
- ohranjanje poseljevanja in omogočanje ustrezne kakovosti življenja prebivalstva,
- omogočanje raziskovanja, ozaveščanja, obiskovanja in doživljanja narodnega parka.

8.6 UPRAVLJANJE

Upravljavca TNP je JZTNP. Najvišji vrh upravljanja predstavlja svet zavoda, ki ga sestavljajo ustanovitelji, lokalne skupnosti, zainteresirane javnosti in predstavnik javnega zavoda. Upravljanje parka se mora izvajati v skladu s cilji narodnega parka ter nameni narodnega parka in varstvenih območij (TNP, b.l.).

Načrt upravljanja je obvezen programski akt vsakega narodnega parka. Pripravljen je za obdobje 10 let ter določa naloge in dejavnosti za doseganje dolgoročnih ciljev parka, ki so povezani z ohranjanjem narave, naravnih procesov in virov ter krajinske pestrosti. Pomembna upravljavska naloga je tudi zagotavljanje izvajanja neposrednega nadzora v naravi in upravljanje z divjadjo (TNP, b.l.). Uredba o

Načrtu upravljanja Triglavskega narodnega parka za obdobje 2016–2025 (Uradni list RS, št. 34/16) je bila sprejeta leta 2016 (TNP, b.l.).

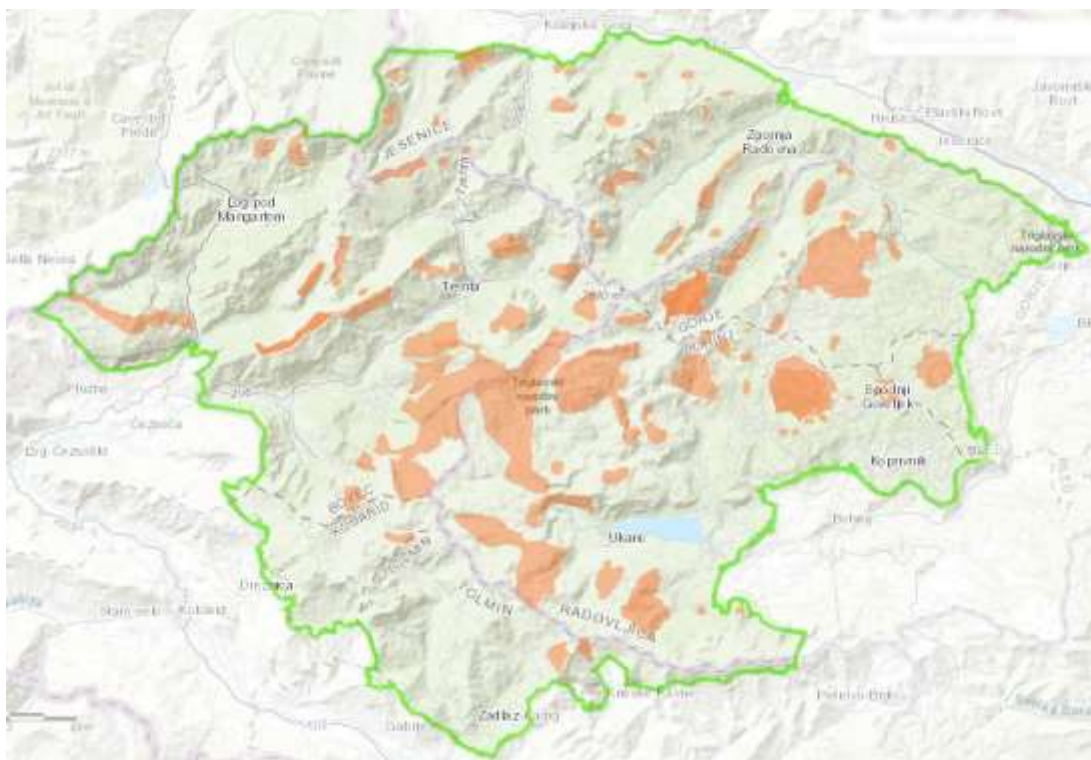
8.7 PROJEKTI

Javni zavod Triglavski narodni park nenehno razvija in izvaja številne projekte, s katerimi si aktivno prizadeva za učinkovito usmerjanje obiska, ozaveščanje javnosti, upoštevanje mirnih območij ter izvajanje različnih poučnih in informativnih dogajanj. Na ta način pomembno prispeva k doseganju temeljnih ciljev zavarovanega območja na področju ohranjanja narave in kulturne dediščine (TNP, b.l.).

8.7.1 VrH Julijcev – izboljšanje stanja vrst in habitatnih tipov

Projekt VrH Julijcev je namenjen izboljšanju stanja vrst in habitatnih tipov, katerih stanje je ocenjeno kot neugodno ali slabo ter za katere se v prihodnosti ne pričakuje izboljšanja. Gre za osem klasifikacijskih vrst (alpska možina, veliki pupek, hribski urh, divji petelin, gozdni jereb, belka, kotorna, triprsti detel) in štiri habitatne tipe (vrstno bogata travišča, gorski travniki, aktivna visoka barja, trde oligo-mezotrofne vode). Zmanjševanje površine ter rušenje strukture in delovanja habitatov je povezano tudi s stanjem vrst, ohranjenostjo populacij in primernostjo habitata. Na izgubo habitatnih tipov vplivajo tako opuščanje planinskega pašništva in ekstenzivne košnje kot tudi naraščajoče obiskovanje, različne rekreativne dejavnosti ter neprimerno vzdrževanje in uporaba cest na vplivnih območjih. K zmanjševanju kakovosti habitatov in njihovega obsega ter posledično slabemu stanju vrst pripomore tudi intenzivno gospodarjenje z gozdovi. Slabo stanje nekaterih visokogorskih jezer (npr. Dvojnega jezera) so povzročile vnesene tujerodne vrste rib, ki rušijo delovanje ekosistemov, kot tudi različne rekreativne dejavnosti. Negativni vplivi na habitatne tipe pomembno vplivajo na ogroženost in slabo stanje nekaterih vrst, ki zato za obstoj nimajo primernih pogojev. Pritisk obiskovanja območij z namenom izvajanja različnih oblik rekreacije in aktivnosti v gozdnem prostoru ter prometna obremenitev so velik problem z vidika vznemirjanja živali, kot sta divji petelin in belka, predvsem na območju Pokljuke, Vogla, Kranjske Gore, Velega polja in Mangartskega sedla (TNP, 2018).

TNP v sklopu projekta VrH Julijcev za uravnavanje negativnih vplivov na ključna občutljiva območja uveljavlja mirna območja, ki so v naravi označena in omejujejo dostop obiskovalcem. V ta namen se je v naravi vzpostavil poostren nadzor z vključevanjem prostovoljnih nadzornikov. Spodnja slika prikazuje mirna območja v TNP, označena z oranžno barvo (TNP, 2018).

Slika 4: Mirna območja TNP
(Vir: TNP, b.l.)

Mirna območja so izjemnega pomena za ohranjanje živalskih in rastlinskih vrst ter njihovih habitatov. 120 mirnih območij, ki obsegajo približno 10.000 ha površin, je določenih z Uredbo o Načrtu upravljanja Triglavskega narodnega parka za obdobje 2016–2025. Na teh območjih so nekatere dejavnosti prepovedane oziroma prilagojene tako, da so za območja čim manj moteče. Med te dejavnosti spadajo: turno smučanje, planinstvo, jadrarno padalstvo, kolesarstvo, gozdarstvo itn. Nekatere dejavnosti so prepovedane ali časovno omejene, eden od ukrepov zmanjševanja negativnih vplivov pa je tudi preusmerjanje obiska na manj občutljiva območja. Določitev območij temelji na pomembnih letnih in zimskih habitatih, barjih ter drugih pomembnih območjih za življenje nekaterih vrst, kot so denimo gams, ruševca, divji petelin, belka, planinski orel, soška postrv in druge najbolj ranljive vrste. Mirna območja so pomemben ukrep za varovanje in ohranjanje najbolj občutljivih vrst in habitatnih tipov, obenem pa varujejo tudi vrste in habitatne tipe Natura 2000 (TNP, 2022).

V sklopu projekta so bile izvedene oziroma se izvajajo aktivnosti, ki pomembno pripomorejo k varstvu vrst in habitatnih tipov ter doseganju ciljev mirnih območij. Med te ukrepe spadajo:

- postavitve 22 novih zapornic na Pokljuki,
- vzpostavitev brezplačnega avtobusnega prevoza na relaciji Bohinjska Bistrica–Rudno polje–Bohinjska Bistrica,

- čiščenje odpadnih vod v Koči pri Triglavskih jezerih,
- odstranitev umetno vnesenih rib iz Dvojnega jezera,
- odkup gozdnih zemljišč za izboljšanje stanja triprstega detla,
- posaditev 1.250 sadik jerebice in 75 sadik gloga,
- obnova 17 kalov za napajanje živine na planinah za izboljšanje habitatov velikega pupka in hribskega urha itn. (TNP, 2022).

Z namenom usmerjanja obiska z najbolj občutljivih območij TNP na manj obremenjena in ustrežnejše urejena območja sta od leta 2018 do 2020 potekala projekta Usmerjanje obiska v Triglavskem narodnem parku – pot Julijske Alpe in Usmerjanje obiska v Triglavskem narodnem parku – smer TNP.

8.7.2 LIFE NATURAVIVA

Ozaveščanje je pomemben element pri ohranjanju dragocene biotske raznovrstnosti. JZTNP v sodelovanju z Nacionalnim inštitutom za biologijo in osmimi drugimi partnerji sodeluje v projektu LIFE NATURAVIVA, katerega cilj je ozaveščanje o biotski raznovrstnosti Slovenije. 5-letni program, prijavljen na Evropsko komisijo, osvetljuje pomen in koristi biotske raznovrstnosti ter nevarnosti, ki ji pretijo. V veliki meri se posveča endemičnim in ogroženim vrstam ter posledicam izgube le-teh. JZTNP se, skupaj s še štirimi naravnimi parki v Sloveniji, trudi s svojim sporočilom doseči vsak kotiček Slovenije. S povezovanjem narave, kulturne dediščine in umetnosti se projekt pridružuje različnim prireditvam in koncertom, pripravlja razstave, plakate, oglase in kratke promocijske filme za različne ciljne skupine, od otrok in mladostnikov do kmetov in politikov. Cilj projekta sta tudi ureditev treh tematskih učnih poti in pa osvetlitev možnosti za trajnostni turizem, ki ne ogroža narave. V okviru projekta je nastala tudi Triglavska zakladnica, prva spletna učilnica z učnimi vsebinami, ki je namenjena izvajanju izobraževalnih aktivnosti in ozaveščanju širše javnosti o pomenu biotske raznovrstnosti in vsebinah parka (TNP, 2022).

Projekt, katerega plakat vidimo spodaj, je od leta 2017 sodeloval pri 592 dogodkih, 438 objavah v medijih in 70 izdanih publikacijah (LIFE NATURAVIVA, 2022).

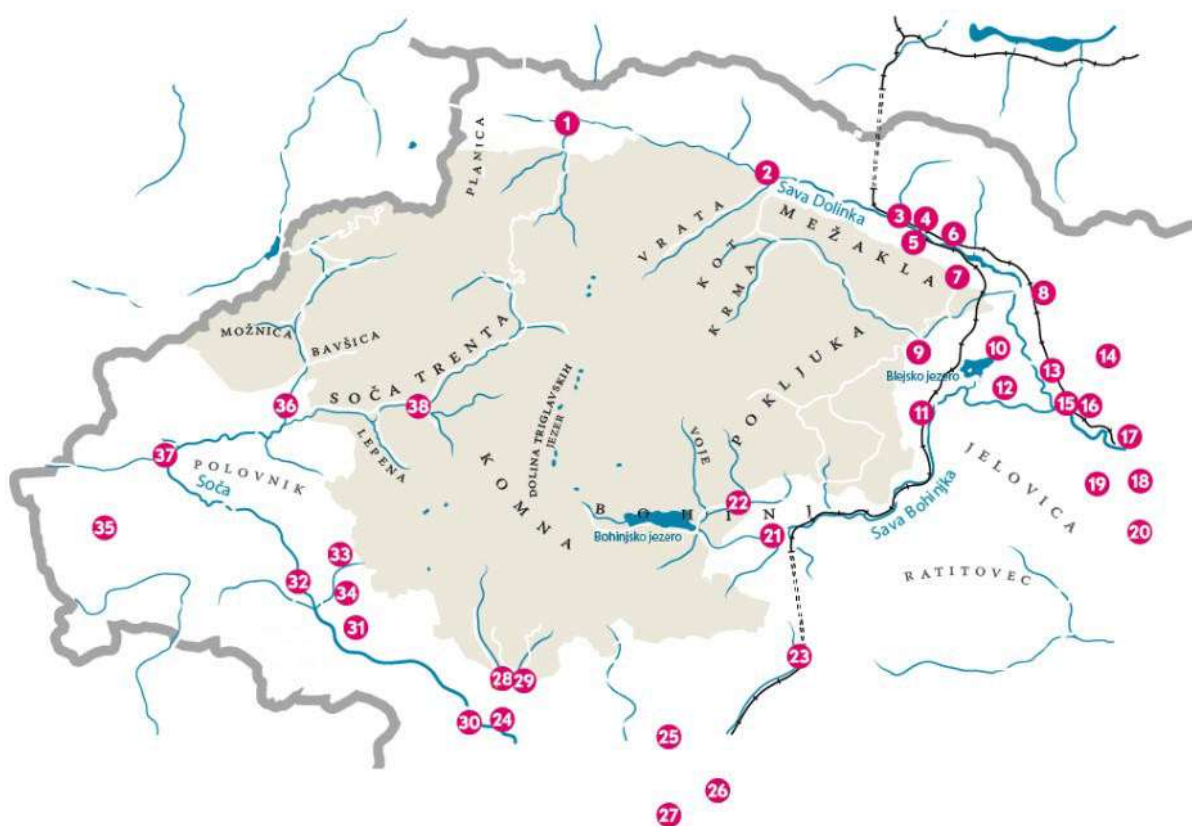
Slika 5: Plakat projekta LIFE NATURAVIVA
(Vir: LIFE Naturaviva, b.l.)

8.7.3 Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe

Odgovoren odnos do narave lahko vzpostavimo s pristnim stikom z neokrnjeno naravo. Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe povezuje upravljavca parka z 38 osnovnimi šolami, ki so označene na spodnji sliki in so v letih 2018 in 2019 prevzele certifikate, s katerimi se zvezujejo k sodelovanju pri varstvu narave. V skupnosti je več kot 7.000 osnovnošolcev, ravnateljev in učiteljev, ki sodelujejo pri varstvu TNP. JZTNP s pomočjo skupnosti učence seznanja s številnimi aktivnostmi ter jih spodbuja k odgovornemu odnosu do narave in kulturne dediščine. Učencem je omogočen obisk dejavnosti, ki jih organizira JZTNP, v njihove učne načrte pa ravnatelji in učitelji vključujejo najprimernejše vsebine glede na območje, s katerega prihajajo. Cilji skupnosti šol so ozaveščenost o pomenu TNP in Biosfernega območja Julijske Alpe, odkrivanje biotske raznovrstnosti in kulturne krajine, spoštljiv odnos do narave in vseh živih bitij ter zagotavljanje ravnovesja med biotsko

raznovernostjo in trajnostnim razvojem danes in v prihodnosti. Z zgledom, ki ga mladi postavljajo svojim vrstnikom, pa aktivno in pomembno prispevajo k varstvu našega edinega narodnega parka (TNP).

Želja in cilj TNP je, da bi otroci v času šolanja vsaj enkrat obiskali park, zato pripravlja številne izobraževalne delavnice in različne programe, primerne tako za vrtce kot tudi osnovne in srednje šole. V ta namen je na voljo tudi prej omenjena brezplačna spletna učilnica Triglavska zakladnica, kjer je na voljo več kot 400 interaktivnih prispevkov iz 17 različnih tematik, ki omogočajo izobraževanje o parku in vzbujajo dodatno zanimanje zanj (TNP).

Slika 6: Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe
(Vir: TNP, b.l.)

8.7.4 Digitize the Planet

Vedno večji obisk naravnega okolja skupaj s povečano uporabo spleta pri iskanju informacij krepi potrebo po digitalizaciji na področju ozaveščanja javnosti in usmerjanja obiska na občutljivih območjih narave. JZTNP se reševanja problematike loteva z ustvarjanjem kakovostnih, zanesljivih, razumljivih in lahko dostopnih

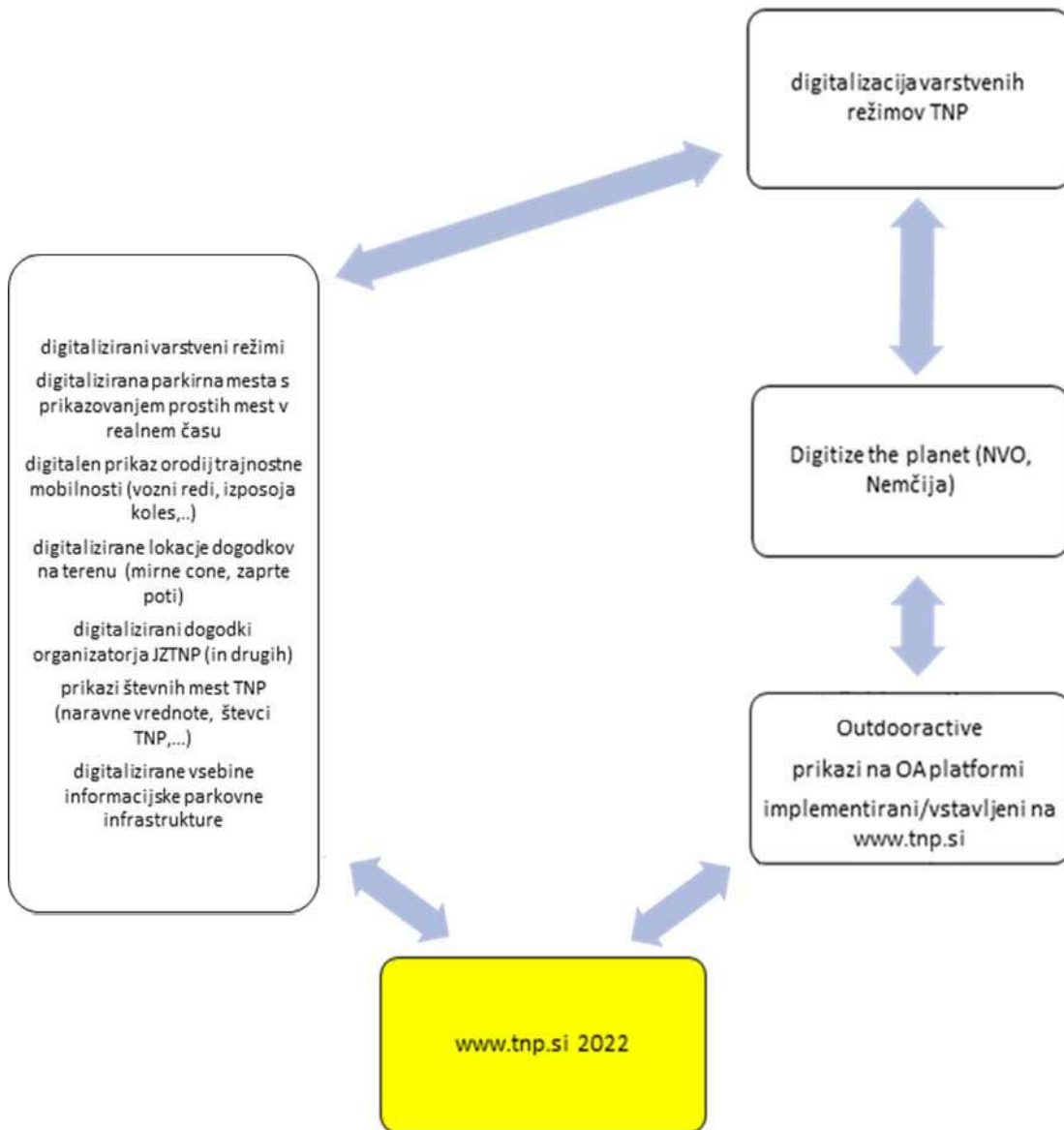
informacij na spletu, pri čemer vseskozi sledi varstvenim režimom, pravilom in usmeritvam narodnega parka (TNP).

Nemška nevladna organizacija Digitize the Planet, ustanovljena leta 2020, povezuje več evropskih zavarovanih območij in spodbuja ohranjanje narave skozi digitalizacijo predpisov in zakonov ter jih na ta način približuje širši javnosti. Upravljalci zavarovanih območij lahko v podatkovno bazo vnašajo in tam tudi urejajo informacije, pravila ravnanja in usmeritve, ki so nato na različnih platformah dostopne uporabnikom. Zbrani, digitalizirani in primerno obdelani podatki tako pripomorejo k širjenju pomembnih informacij o pravilih in usmeritvah v naravnem okolju ter krepijo spoštljiv odnos človeka do narave (Digitize the Planet, 2022).

Triglavski narodni park je z včlanitvijo v organizacijo pričel sodelovati pri razvoju te enotne platforme, ki združuje predpise na mednarodni ravni. Digitalizacija podatkov po enotnem sistemu bo omogočala prenos na spletne zemljevide, strani in aplikacije. Cilj je brezplačen dostop do pridobljenih podatkov za širšo javnost na kar čim več platformah, povezanih z rekreacijskimi dejavnostmi v naravi (TNP).

Ena izmed tovrstnih platform, ki jo uporabljajo Slovenska turistična organizacija (STO), nekateri deležniki in številne priljubljene alpske destinacije, je spletna aplikacija Outdooractive. Aplikacija nudi enostaven dostop do informacij o pohodniških in kolesarskih poteh, razvija interaktivne spletne zemljevide, pomaga pri informiranju o varstvenih režimih in usmerja obisk. Te informacije si uporabniki platforme lahko izmenjujejo in jih delijo na svojih spletnih straneh in aplikacijah. JZTNP je, v želji po digitalizaciji varstvenih režimov, z Outdooractive sklenil pogodbo za nakup programskega vmesnika, ki bo omogočal upravljanje s podatki ter uporabo in prenos teh podatkov na druge platforme, denimo spletno stran TNP in MaPZS (spletna aplikacija Planinske zveze Slovenije). V okviru Biosfernega območja Julijske Alpe so poleg TNP obstoječi uporabniki še Turizem Bohinj, Turizem Bled, Turizem Radovljica, Julijske Alpe in Dolina Soče. Želja JZTNP je čim tesnejše sodelovanje z deležniki iz turizma pri deljenju informacij na številne spletne strani in aplikacije z namenom ozaveščanja, predvsem s področja obiskovanja visokogorja in trajnostne mobilnosti. Skozi digitalno kartografsko podlago in enostaven dostop do interaktivnih digitalnih vsebin je cilj učinkovito informiranje in ozaveščanje obiskovalcev o varstvenih režimih, ohranjanju narave in aktualnih razmerah na območju narodnega parka. Za doseganje čim širše javnosti bodo informacije dostopne na najbolj priljubljenih in aktualnih platformah, kot sta Facebook in Instagram ter s pomočjo e-novičnika. Učinkovito digitalno ozaveščanje zahteva dosledno nadgrajevanje, vzdrževanje in posodabljanje ter aktivno upravljanje s strani vseh služb, povezanih s spletno stranjo, prostorskimi bazami, pedagoškim središčem, delovanjem na družabnih omrežjih itn. (TNP, b.l.).

Naslednja slika prikazuje strnjen pregled konkretnih ciljev TNP na področju digitalizacije podatkov za leto 2022.

Slika 7: TNP – digitalizacija informacij
(Vir: JZTNP, 2022)

9 TURIZEM V ŠTEVILKAH

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije, v katere so vključeni tako domači kot tuji turisti, je skupno število prihodov turistov v Slovenijo od leta 2010 do vključno leta 2019 naraslo z dobrih 3 milijonov na dobrih 6 milijonov letno, število nočitev turistov pa s slabih 10 milijonov na slabih 15 milijonov letno. Število domačih turistov je skozi leta naraslo za nekaj sto tisoč, medtem ko je število tujih turistov naraslo za nekaj milijonov. V letu 2020 je slovenski turizem zaznamovala pandemija COVID-19, katere posledica je 42 % manj prenočitev in 51 % manj prihodov v primerjavi z letom 2019. V letu 2021 se je število prihodov, v primerjavi z letom 2020, povečalo za 30 %, število prenočitev pa za 22 %. V zadnjih petih letih, od leta 2017 do leta 2021, je bilo največ nočitev (vsako leto več kot 25 %) zabeleženih v občinah gorskega sveta, pri čemer ta delež z leti narašča. Tabela 1 v nadaljevanju prikazuje deleže turističnih prenočitev od leta 2017 do leta 2021 (SuRS, 2017–2021).

Občine	2017	2018	2019	2020	2021
Zdraviliške	26,30 %	22,2 %	21,80 %	24 %	22,70 %
Gorske	27,10 %	28,60 %	29,40 %	31 %	30 %
Obmorske	20 %	19,20 %	19,10 %	24 %	23,70 %
Ljubljana	12,30 %	13,90 %	14,10 %	6 %	7,70 %
Mestne	6,80 %	7 %	6,60 %	5 %	5,20 %
Druge	7,50 %	9,10 %	8,90 %	10 %	10,90 %

Tabela 1: Delež turističnih prenočitev po vrstah občin 2017–2021

(Vir: SuRS, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021)

V letu 2021 je bil delež slovenskih turistov 42,5 %, medtem ko je bil v preteklosti med 20 in 30 %. Glede na podatke sklepamo, da sta visoko število prihodov in pa večji delež slovenskih turistov povezana s pandemijo virusa COVID-19, omejitvami potovanj in izkoriščanjem turističnih bonov v Sloveniji (SuRS).

Iz tabele 2 je razvidno, da se skupno število prihodov domačih in tujih turistov od leta 2017 do vključno leta 2019 povečuje, leta 2020 sledi upad, kot posledica pandemije COVID-19, nato rekordno povišanje (SuRS, 2017–2021).

Gorske občine	2017	2018	2019	2020	2021
Število prihodov turistov	1.297.864	1.773.461	1.877.798	1.010.857	2.501.674

Tabela 2: Število prihodov turistov v gorskih občinah 2017–2021

(Vir: SuRS, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021)

Iz tabele 3 je razvidno, da se skupno število prenočitev domačih in tujih turistov v gorskih občinah od leta 2017 do vključno leta 2019 povečuje – leta 2020 upad zaradi COVIDA-19, nato spet povišanje (SuRS, 2017–2021).

Gorske občine	2017	2018	2019	2020	2021
Število prenočitev turistov	3.951.360	4.489.094	4.636.031	2.837.039	3.344.833

Tabela 3: Število prenočitev turistov v gorskih občinah 2017–2021
(Vir: SuRS, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021)

Bled, Bohinj in Kranjska Gora se skozi leta uvrščajo med 10 najbolj obiskanih občin. Povečevanje obiska v gorskih občinah tako lahko do določene mere pomeni tudi povečevanje obiska Julijskih Alp in posledično TNP (Surs, 2017–2021).

V tekočem letu, od začetka januarja pa do konca junija, beležimo okoli 2,3 milijona obiskov turistov. Ustvarili so več kot 6 milijonov prenočitev, kar je približno 4,3 milijona več kot v enakem obdobju lani. 47 % vseh prenočitev so ustvarili domači turisti, 53 % pa tuji. Največ prenočitev je bilo v občinah Ljubljana (729.400), Piran (703.300), Kranjska Gora (402.700) in Bled (325.300). Samo v juniju so poročali o za četrtno večjem številu nočitev domačih turistov, nočitve tujih turistov pa so se v primerjavi z enakim obdobjem lani približale ravni pred epidemijo COVID-19. Tretjina (32 %) vseh prenočitev turistov je bilo v nastanitvenih obratih v gorskih občinah (SuRS, 2022).

10 ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA »POMEN TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA«

Z namenom pridobiti vpogled v ozaveščenost javnosti o pomenu TNP je bil pripravljen anketni vprašalnik, analiziran s pomočjo tabel in grafov, na podlagi katerega bodo potrjene ali ovržene hipoteze. Začenši z nekaj socio-demografskimi vprašanji, se vprašalnik osredotoča predvsem na pogostost obiska TNP, splošno poznavanje območja, njegovih meja, varstvenih režimov ter na pomen, ki mu ga javnost pripisuje. Za izpolnitev ankete niso bili obvezni vsi odgovori, zato se pri nekaterih odgovorih odstotki ne seštevajo v 100 %, pri čemer so odstopanja zelo majhna. Najmanj odgovorov (237 od 244) je prejelo 17. vprašanje – »Katero obliko informacij najbolj pogrešate?«.

10.1 SOCIO-DEMOGRAFSKA VPRAŠANJA

Na anketni vprašalnik je odgovorilo 244 ljudi, med njimi 55 % žensk, 45 % moških in 0 % neopredeljenih (Tabela 4).

Spol	Število anketirancev	Odstotek (%)
Ženski	134	55
Moški	109	45
Neopredeljen	0	0

Tabela 4: Spol anketirancev
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največji delež anketirancev predstavlja starostna skupina 26–40 let s 50 %, sledi pa ji starostna skupina 41–60 let. Nihče od anketirancev v času izpolnjevanja ankete ni bil mlajši od 18 let (Tabela 5).

Starost	Število anketirancev	Odstotek (%)
Pod 18 let	0	0
19–25 let	26	11
26–40 let	123	50
41–60 let	75	31
Nad 60 let	20	8

Tabela 5: Starost anketirancev
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Med anketiranci prevladujejo tisti, ki so dokončali poklicno/srednjo šolo ali gimnazijo. Sledijo anketiranci z visokošolsko/univerzitetno in višjo izobrazbo. (Tabela 6)

Izobrazba	Število anketirancev	Odstotek (%)
Osnovna šola	0	0
Poklicna/srednja šola ali gimnazija	107	44
Višješolska izobrazba	53	22
Visokošolska/univerzitetna ali višja izobrazba	83	34

Tabela 6: Izobrazba anketirancev
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Anketiranci prihajajo iz številnih regij Slovenije. Največ anketirancev, 46 %, prebiva v Osrednjeslovenski regiji. Na drugem mestu se nahaja Gorenjska regija. Sledijo Savinjska, Zasavska, Jugovzhodna, Primorsko-Notranjska, Obalno-Kraška in Podravska regija (Slika 8).

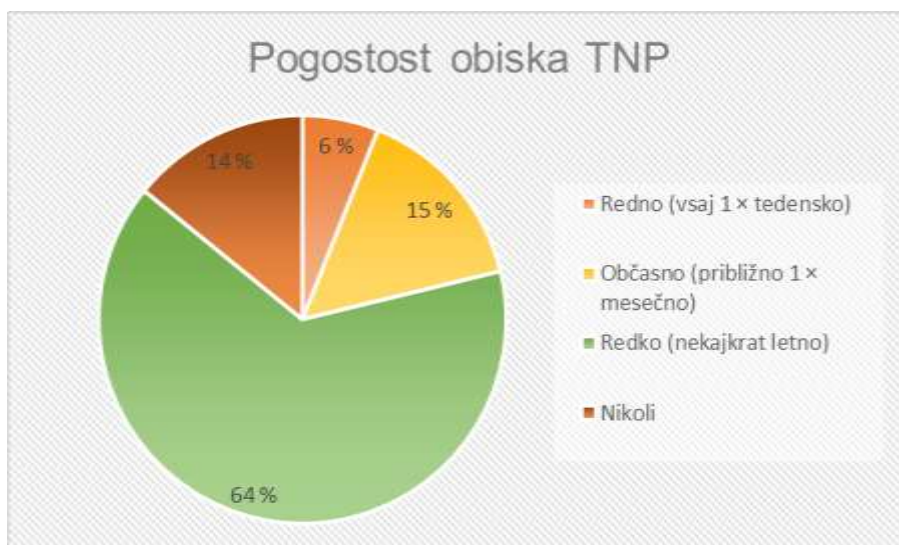

Slika 8: Regija prebivanja
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

10.2 TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Vprašanja v tem poglavju se nanašajo neposredno na TNP.

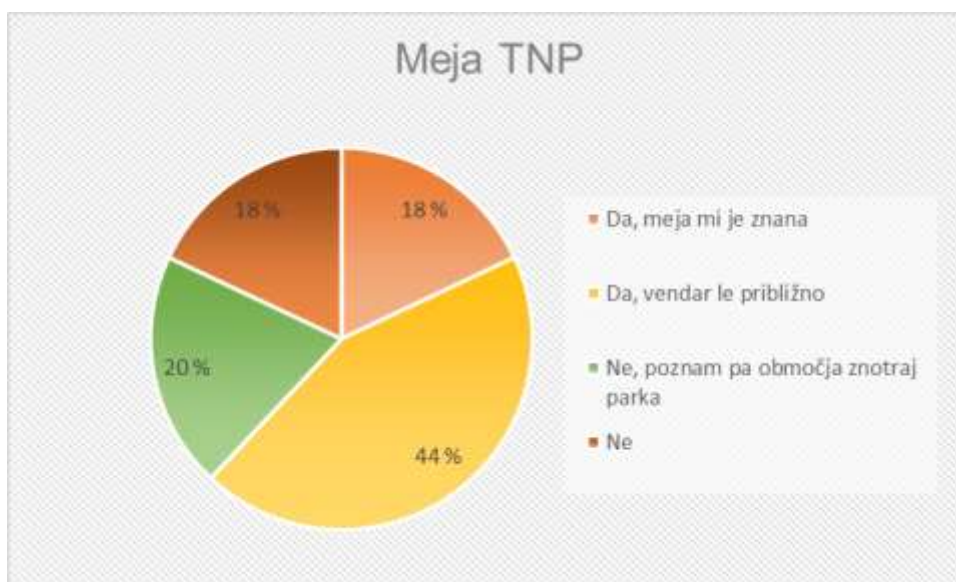
Največji delež anketirancev (64 %) Triglavski narodni park obiskuje redko, torej nekajkrat letno. Na drugem in tretjem mestu sta odgovora »Občasno (približno enkrat mesečno)« in »Nikoli« (Slika 9).

Slika 9: Kako pogosto obiskujete Triglavski narodni park (v nadaljevanju TNP)?

(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največ vprašanih (44 %) je odgovorilo, da mejo TNP pozna, vendar le približno. Sledijo anketiranci, ki ne vedo, kje poteka meja TNP, vendar poznajo območja znotraj parka. Enak delež predstavljajo tisti, ki jim je meja znana in tisti, ki poteka meje ne poznajo (Slika 10).

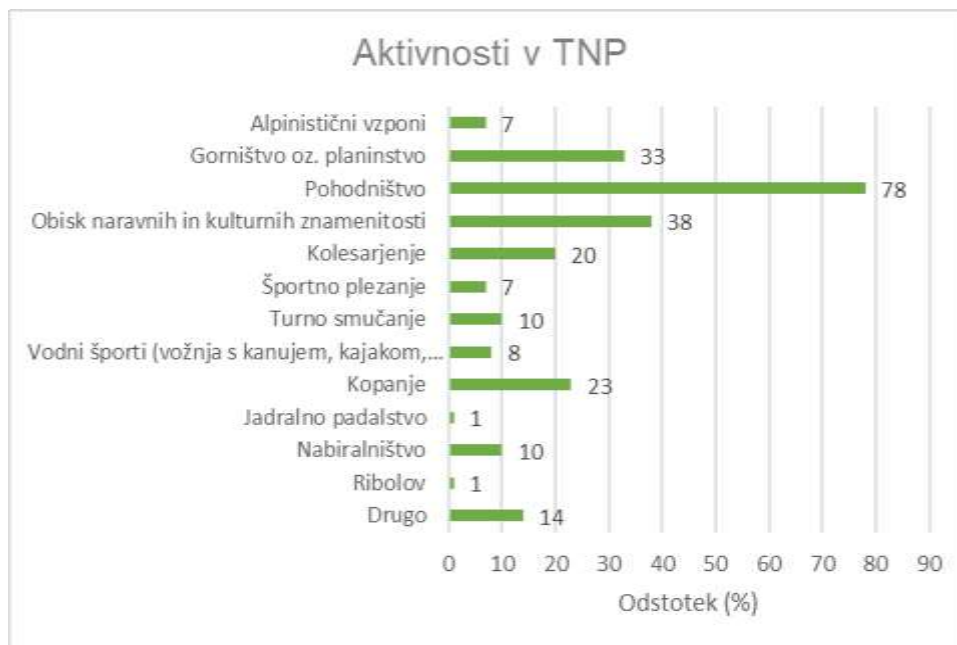

Slika 10: Ali veste, kje poteka meja TNP?

(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

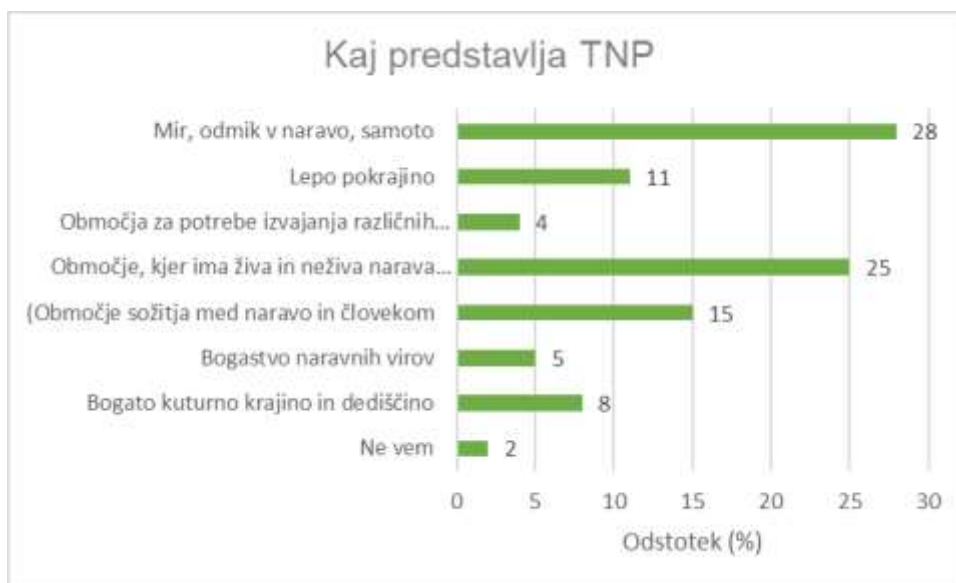
Pri vprašanju o vrsti aktivnosti, ki jih anketiranci izvajajo v TNP, je bilo možnih več odgovorov. Največji delež vprašanih, 78 %, TNP največkrat obiše zaradi

pohodništva. Sledi obisk naravnih in kulturnih znamenitosti, na tretjem mestu pa je gornišтво oz. planinstvo. Najmanj vprašanih se v TNP ukvarja z jadralskim padalstvom in ribolovom (Slika 11).

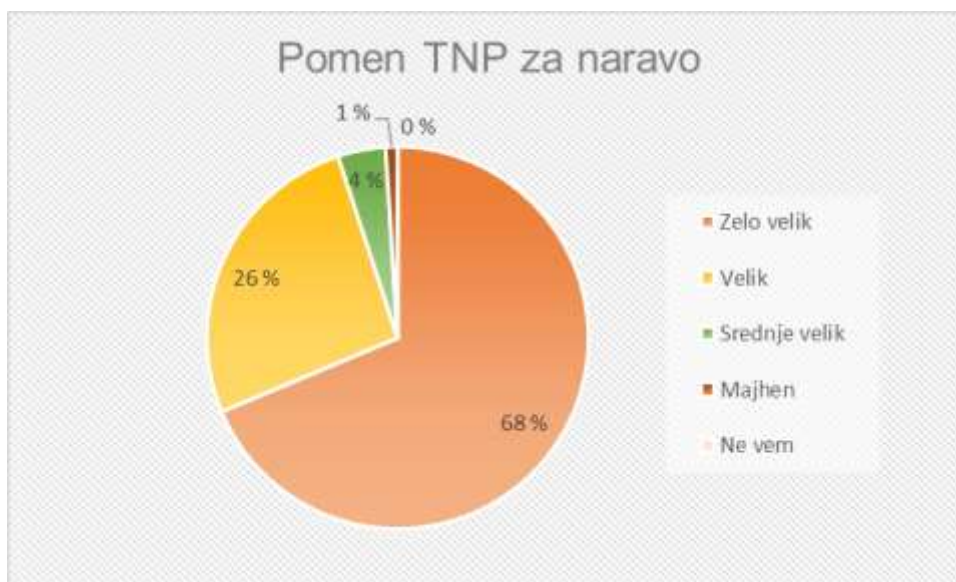
Slika 11: Katere aktivnosti največkrat izvajate v TNP?
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Za največ anketirancev TNP predstavlja mir, odmik v naravo, samoto. Podobnemu deležu TNP predstavlja območje, kjer ima živa in neživa narava prednost pred dejavnostmi človeka. Sledijo anketiranci, ki menijo, da je TNP območje sožitja med naravo in človekom. Najmanj anketirancev je odgovorilo z »Območja za potrebe izvajanja različnih oblik rekreacije« in pa »Ne vem« (Slika 12).

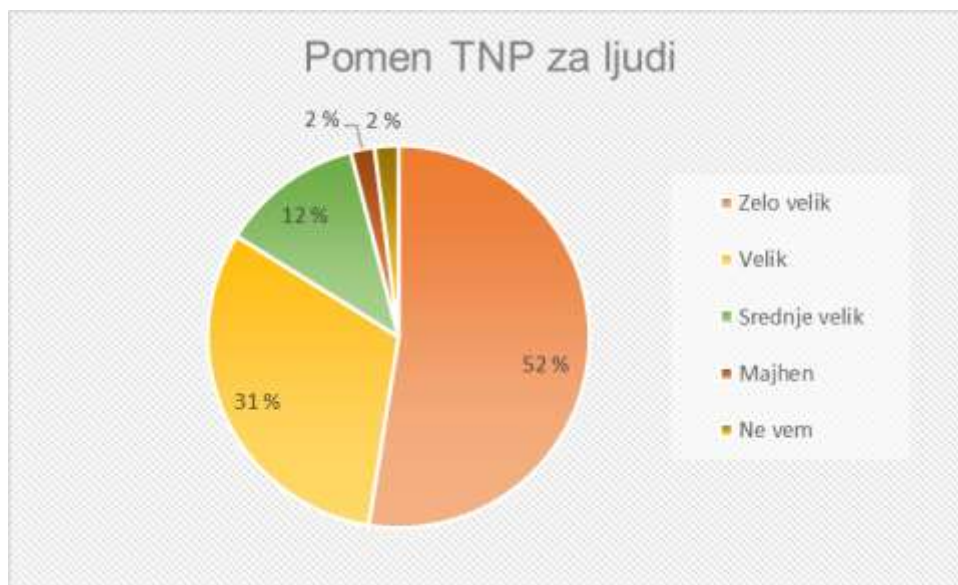
Slika 12: Kaj za vas predstavlja TNP?
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Pomen zavarovanja območja TNP za naravo večina anketirancev ocenjuje kot zelo velik. Nekaj manj jih pomen ocenjuje kot velik, sledijo tisti, ki pomen ocenjujejo kot srednje velik in majhen, manj kot odstotek anketirancev pa je odgovorilo z »Ne vem« (Slika 13).

Slika 13: Kako ocenjujete pomen zavarovanja območja TNP za naravo?
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Prav tako večina anketirancev pomen zavarovanja TNP za ljudi ocenjuje kot zelo velik, približno tretjina kot velik in nekaj manj kot srednje velik. Za 4 % anketirancev je pomen TNP majhen ali pa pomena ne poznajo (Slika 14). Nekoliko večji pomen TNP anketiranci pripisujejo za naravo kot za ljudi.

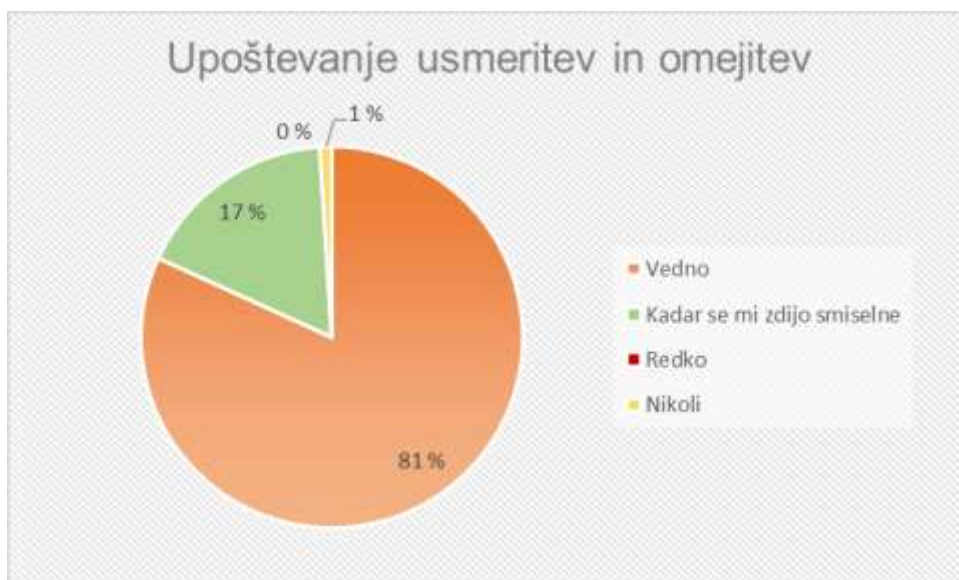
Slika 14: Kako ocenjujete pomen zavarovanja TNP za ljudi?
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Poznavanje varstvenih režimov (prepovedi) v TNP je največ anketirancev ocenilo kot dobro. Sledijo tisti, ki svoje poznavanje ocenjujejo kot srednje dobro, zelo dobro in na zadnjem mestu slabo (Slika 15).

Slika 15: Kako ocenjujete svoje poznavanje varstvenih režimov (prepovedi) v TNP?
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največ anketirancev vedno upošteva omejitve in usmeritve znotraj TNP. Sledijo tisti, ki jih upoštevajo, kadar se jim zdijo smiselne, manj kot odstotek jih upošteva redko, 1 % pa nikoli (Slika 16).

Slika 16: Kako dosledno upoštevate omejitve in usmeritve znotraj TNP?
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

62 % anketirancev se splošni varstveni režimi v TNP zdijo primerni. Sledijo tisti, ki se jim ukrepi zdijo premalo strogi in pa tisti, ki ocene niso znali podati. Najmanj anketirancev varstvene režime TNP ocenjuje kot prestroge (Slika 17).

Slika 17: Kakšni se vam zdijo splošni varstveni režimi (npr. prepoved gradnje počitniških objektov, prepoved gradnje vseh objektov v osrednjem območju, prepoved izvajanja hrupnih prireditev, prepoved gospodarjenja z gozdovi v osrednjem območju itn.) v TNP?

(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

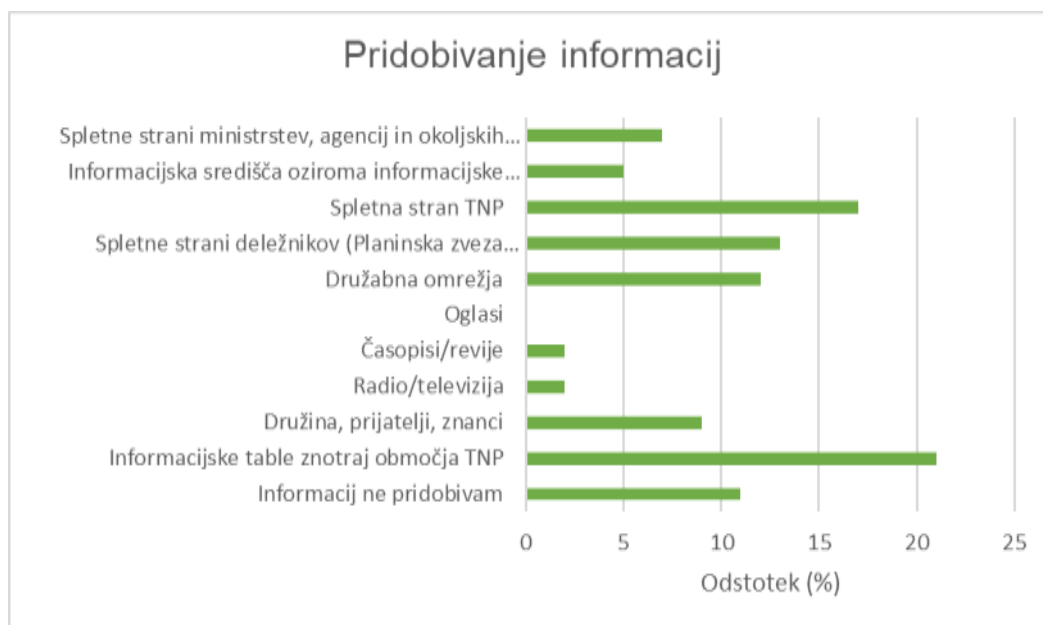
Večine anketirancev varstveni režimi (prepovedi) ne omejujejo pri njihovem načinu obiskovanja in doživljanja parka. Enak pa je delež anketirancev, ki jih varstveni režimi omejujejo in tistih, ki se niso znali opredeliti (Slika 18).

Slika 18: Ali vas varstveni režimi (prepovedi) omejujejo pri vašem načinu obiskovanja in doživljanja parka?

(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največ vprašanih informacije, povezane s TNP, pridobiva s pomočjo informacijskih tabel znotraj območja. Na drugem mestu je spletna stran TNP, sledijo spletne strani deležnikov (Planinska zveza Slovenije, turizem itn.) in družabna omrežja. Najmanj vprašanih informacije pridobiva s pomočjo časopisov, revij, radia in televizije, nihče pa s pomočjo oglasov (Slika 19).

Slika 19: Kje večinoma pridobivate informacije, povezane s TNP?
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Tri četrtine vprašanih je zadovoljnih z razpoložljivostjo informacij, povezanih s TNP, ena četrtina vprašanih pa ne (Slika 20).

Slika 20: Ali ste zadovoljni z razpoložljivostjo informacij, povezanih s TNP?
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Anketiranci izmed oblik informacij najbolj pogrešajo informacijske table na terenu, aplikacijo TNP za pametni telefon in pa objave v medijih (televizija, radio). Najmanj

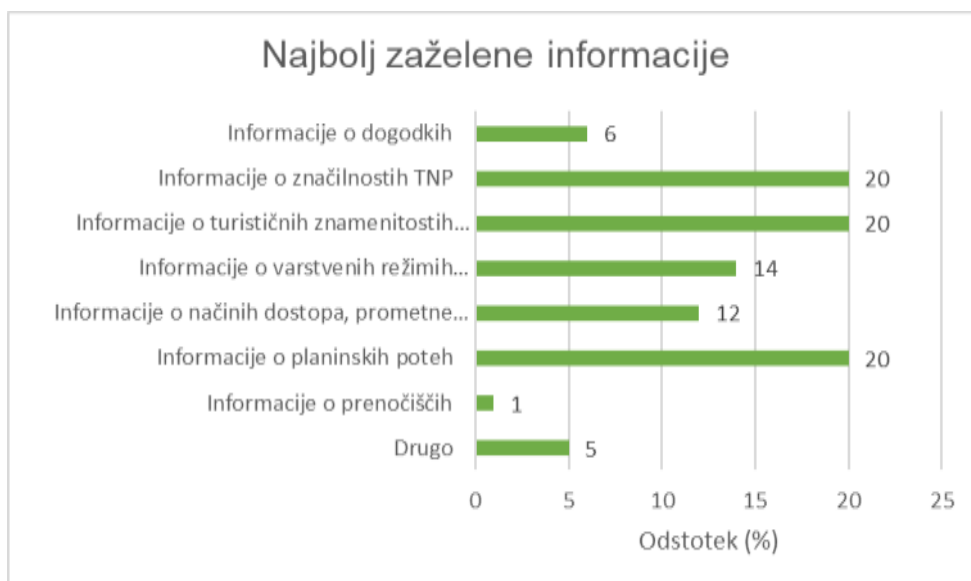
pogrešane oblike informacij so objave v obliki videozapisov, tiskovine (letaki, brošure, vodniki, knjige) in pa strokovna predavanja, delavnice, terenska vodenja (Slika 21).

Slika 21: Katero obliko informacij najbolj pogrešate?

(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Najpomembnejše informacije za vprašane so tiste o značilnostih TNP, turističnih znamenitostih (naravnih in kulturnih) ter planinskih poteh. Najmanj pogrešane informacije so po mnenju anketirancev tiste o dogodkih, prenočiščih in pa druge informacije (Slika 22).

Slika 22: Katere informacije o parku so za vas najpomembnejše?
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

10.2.1 Poznavanje varstvenih režimov

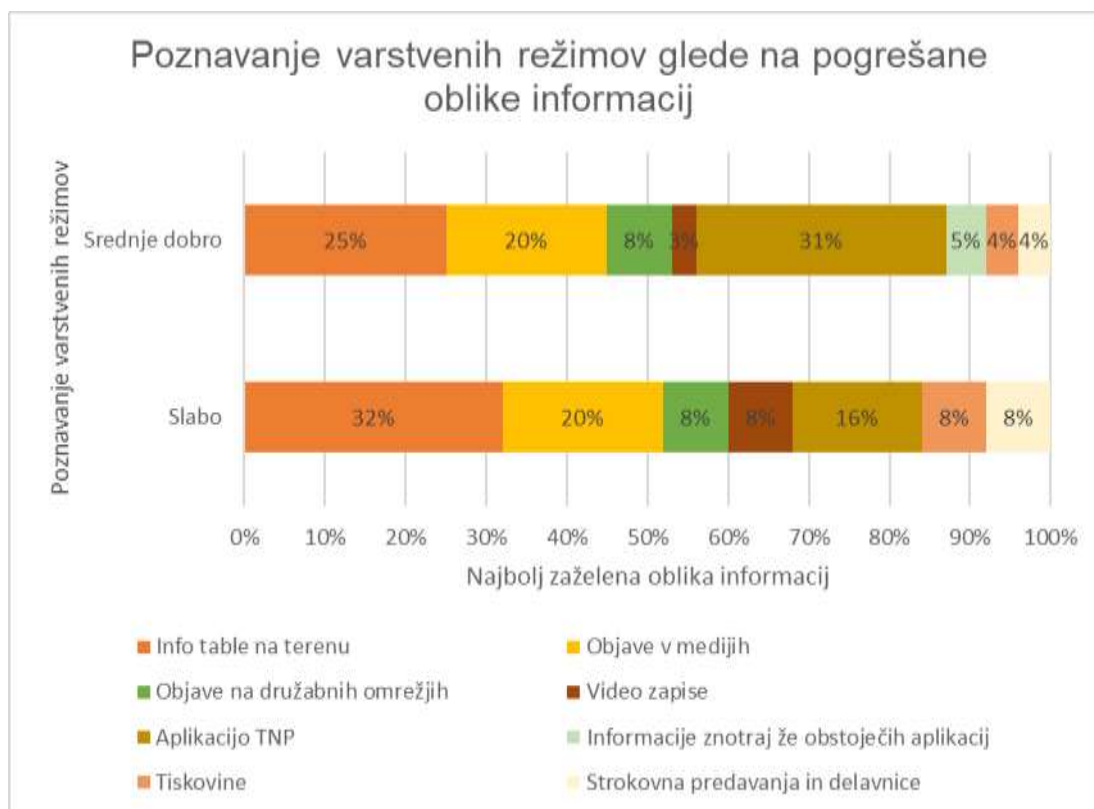
V okviru podrobnejše analize anketnega vprašalnika je bila raziskana povezava med oceno poznavanja varstvenih režimov ter izvajanjem aktivnosti, pridobivanjem informacij ter upoštevanjem varstvenih režimov. Na prvih dveh slikah so prikazani le tisti anketiranci, ki varstvene režime poznajo srednje dobro in slabo, saj so ti ključni za vpogled v problematiko.

Iz naslednje slike (Slika 23) je razvidno, da je med tistimi, ki varstvene režime TNP poznajo srednje dobro, največ pohodnikov (33 %), obiskovalcev naravnih in kulturnih znamenitosti (16 %) ter gornikov in planincev (14 %). Med tistimi, ki varstvene režime poznajo slabo, je največ tistih, ki so za izvajanje aktivnosti navedli odgovor »Drugo« (26 %), pohodnikov (26 %) ter kopalcev (13 %). Med anketiranci, ki varstvene režime poznajo srednje dobro in slabo je najmanj tistih, izvajajo alpinistične vzpone, turnih smučarjev in nabiralcev. Število tistih, ki se ukvarjajo z jadralnim padalstvom in ribolovom je bilo tako nizko, da odgovorov ni bilo smiselno vključiti v analizo.

Slika 23: Poznavanje varstvenih režimov glede na aktivnosti
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Slika 24 prikazuje povezavo med poznavanjem varstvenih režimov in najbolj zaželenimi informacijami. Največ anketirancev (31 %), ki varstvene režime TNP pozna srednje dobro, najbolj pogreša aplikacijo TNP za pametni telefon. S 25 % sledijo informacijske table na terenu, na tretjem mestu, z 20 %, pa so objave v medijih. Med anketiranci, ki varstvene režime TNP poznajo slabo, je največ tistih, ki pogrešajo informacijske table na terenu (32 %), sledijo objave v medijih (20 %) in aplikacija TNP za pametni telefon (16 %). Najmanj pogrešane so informacije znotraj obstoječih aplikacij in videozapisi. V obeh primerih anketiranci najbolj pogrešajo iste oblike informacij, le deleži se nekoliko razlikujejo.

Slika 24: Poznavanje varstvenih režimov glede na informacije
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Nadalje je bila ugotovljena povezava med poznavanjem varstvenih režimov in upoštevanjem omejitev in usmeritev v TNP (Slika 25). Pričakovano, odstotek anketirancev, ki vedno upoštevajo omejitve, pada glede na poznavanje varstvenih režimov. Prav tako pričakovano narašča odstotek anketirancev, ki omejitve upoštevajo, kadar se jim zdijo smiselne. Ne glede na stopnjo poznavanja varstvenih režimov prevladujejo tisti, ki jih upoštevajo vedno.

Slika 25: Poznavanje varstvenih režimov glede na upoštevanje le-teh
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Odgovor »Kadar se mi zdijo smiselne« ne opredeljuje pogostosti upoštevanja omejitev in je verjetno do določene mere nadomestil odgovor »Pogosto«, ki bi lahko bil vključen v nadaljnje raziskave s tega področja. Odgovor je zanimiv, če je podrobneje analiziran v povezavi z nekaterimi drugimi odgovori, saj je lahko v pomoč pri razumevanju problematike in izboljšavi načinov ozaveščanja javnosti ter ponudi prostor za razmislek o tem, kako je razumevanje smiselnosti omejitev povezano z upoštevanjem le-teh. To je bilo storjeno v naslednjem podpoglavju, »Upoštevanje omejitev in usmeritev«.

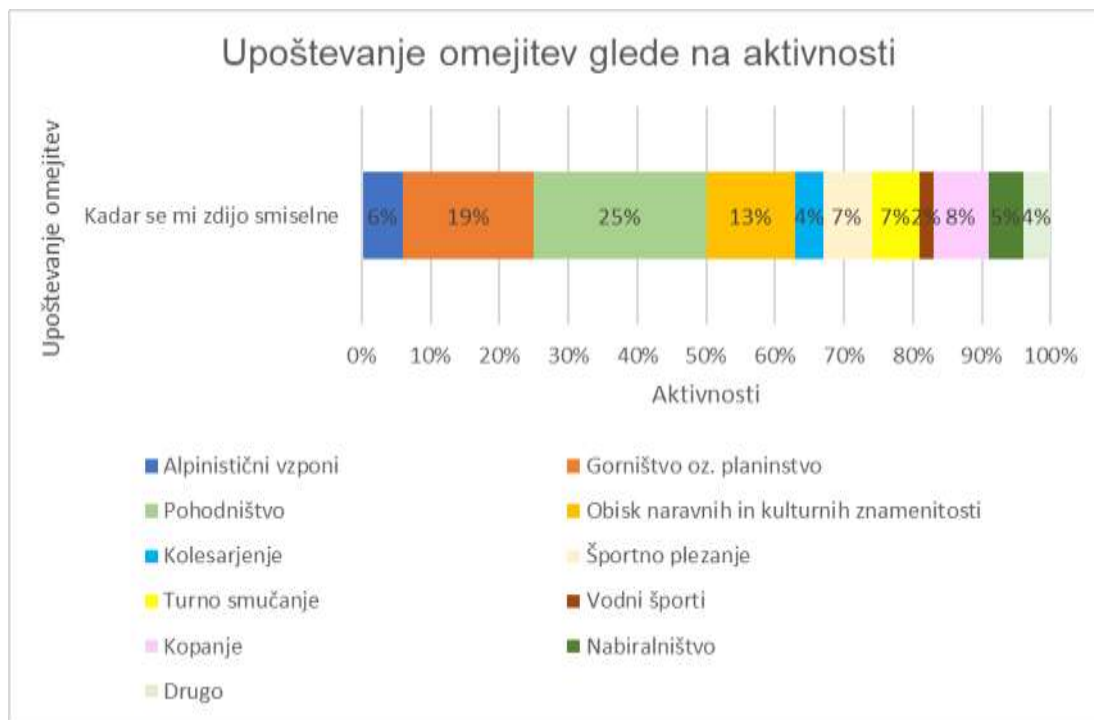
10.2.2 Upoštevanje omejitev in usmeritev

V tem poglavju je bilo več pozornosti namenjene upoštevanju omejitev v TNP. Natančneje, povezavi med tistimi, ki omejitve upoštevajo le, ko se jim zdijo smiselne, ter izvajanjem aktivnosti, pridobivanjem informacij ter zadovoljstvom z razpoložljivimi informacijami. Število tistih, ki omejitve upoštevajo redko (1) ali nikoli (2), je bilo tako nizko, da odgovorov ni bilo smiselno vključiti v to analizo.

Iz spodnje slike (Slika 26) je razvidno, katere aktivnosti večinoma izvajajo tisti, ki omejitve upoštevajo le, kadar se jim zdijo smiselne. Med njimi je največ pohodnikov

(25 %), gornikov in planincev (19 %) ter obiskovalcev naravnih in kulturnih znamenitosti (13 %). Najmanj je tistih, ki se ukvarjajo z vodnimi športi, nabiralcev, kolesarjev in tistih, ki so odgovorili z »Drugo«.

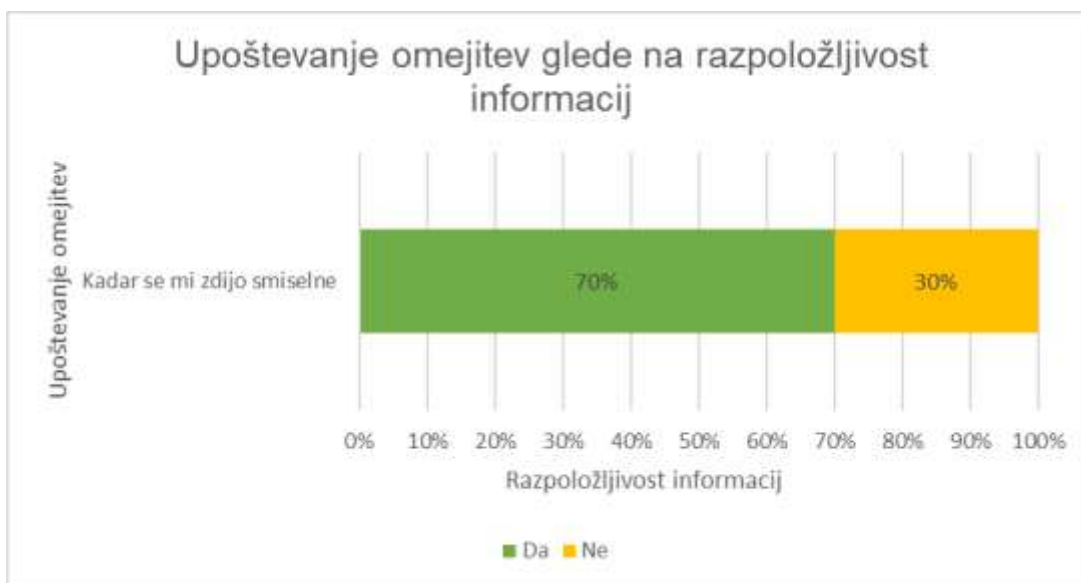
Število tistih, ki se ukvarjajo z jadralskim padalstvom in ribolovom je bilo tako nizko, da odgovorov ni bilo smiselno vključiti v analizo.

Slika 26: Upoštevanje omejitev glede na aktivnosti

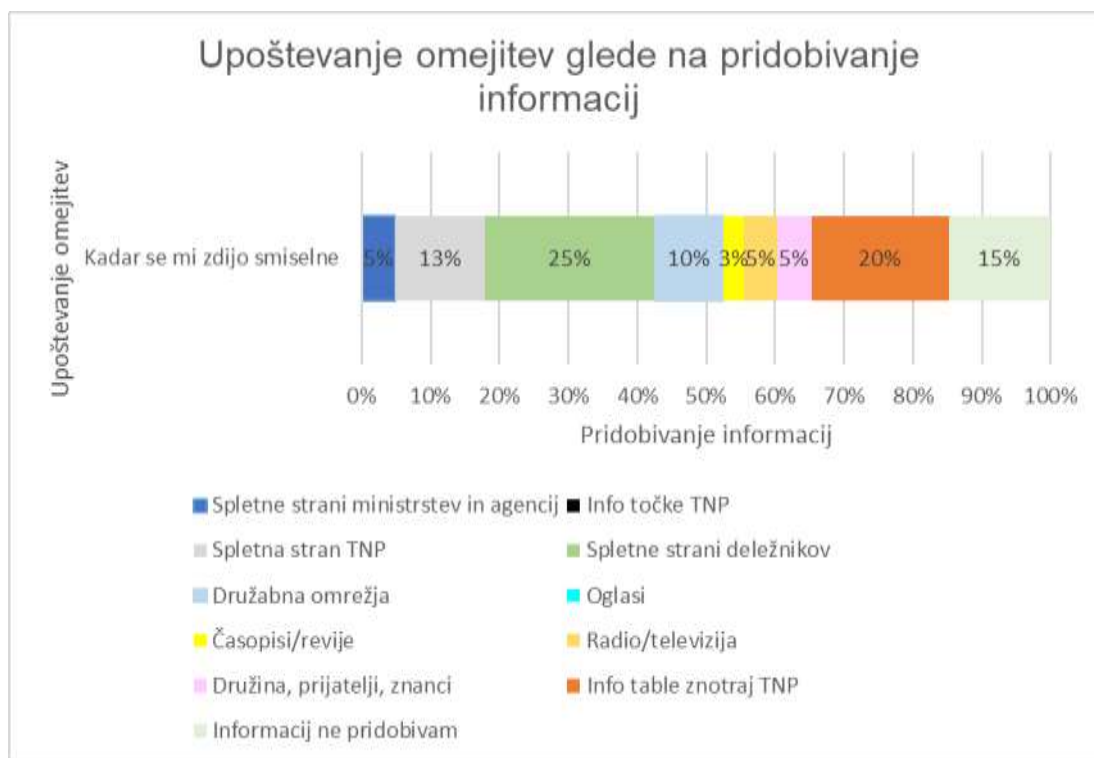
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Slika 27 prikazuje zadovoljstvo z razpoložljivostjo informacij med tistimi, ki omejitve upoštevajo le, kadar se jim zdijo smiselne. 70 % anketirancev je z razpoložljivostjo informacij o TNP zadovoljnih, 30 % pa je odgovorilo, da z razpoložljivostjo informacij niso zadovoljni.

Slika 27: Upoštevanje omejitev glede na razpoložljivost informacij
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

S pomočjo Slike 28 je bila analizirana povezava med upoštevanjem omejitev in pridobivanjem informacij. Največji odstotek anketirancev, ki omejitve upoštevajo le, kadar se jim zdijo smiselne, informacije, povezane s TNP pridobiva na spletnih straneh deležnikov (Planinska zveza Slovenije, turizem itn.) (25 %) ter informacijskih tablah znotraj TNP (20 %). Na tretjem mestu je s 15 % odgovor »Informacij ne pridobivam«. Najmanj pogost način za pridobivanje informacij so informacijska središča TNP (0 %), oglasi (0 %) ter časopisi in revije (3 %).

*Slika 28: Upoštevanje omejitev glede na pridobivanje informacij
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)*

10.2.3 Razpoložljivost informacij

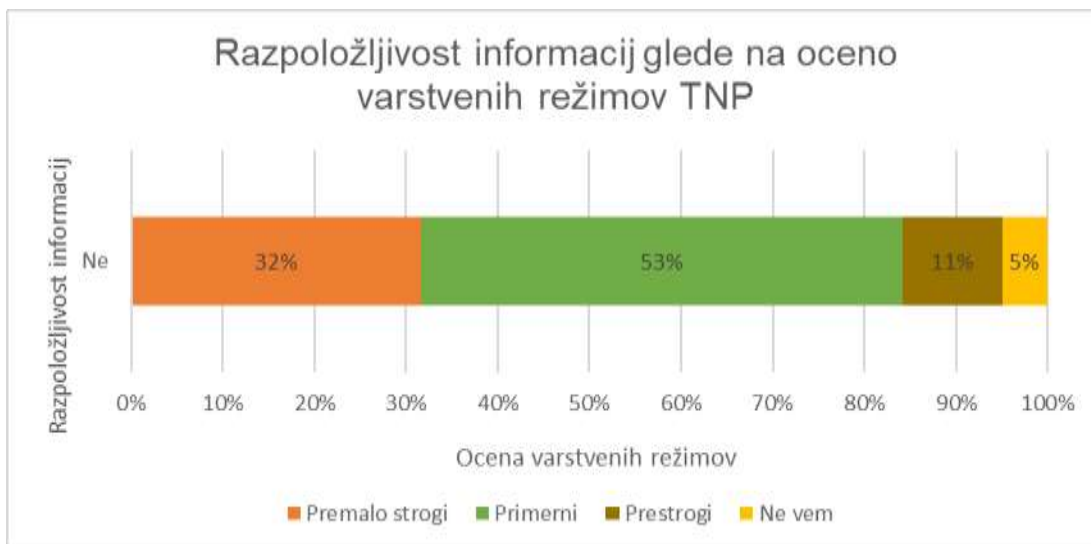
Nekoliko več pozornosti je bilo posvečene tudi zadovoljstvu z razpoložljivostjo informacij, povezanih s TNP. Zanimivo je bilo predvsem vprašanje, do kakšne mere je nezadovoljstvo z razpoložljivostjo informacij povezano s poznavanjem in oceno varstvenih režimov TNP ter katere informacije bi si anketiranci, ki z razpoložljivostjo niso zadovoljni, najbolj želeli.

S pomočjo Slike 29 je bila raziskana povezava med nezadovoljstvom z razpoložljivostjo informacij ter poznavanjem varstvenih režimov TNP. Ugotovljeno je bilo, da med nezadovoljnimi z razpoložljivostjo informacij prevladujejo anketiranci, ki svoje poznavanje varstvenih režimov ocenjujejo kot srednje dobro. S 36 % so na drugem mestu anketiranci, ki svoje poznavanje varstvenih režimov ocenjujejo kot dobro, 16 % svoje poznavanje ocenjuje kot slabo in 9 % kot zelo dobro. S slike je razvidno, da so z informacijami nezadovoljni tudi anketiranci, ki varstvene režime poznajo zelo dobro in dobro.

Slika 29: Razpoložljivost informacij glede na poznavanje varstvenih režimov TNP
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

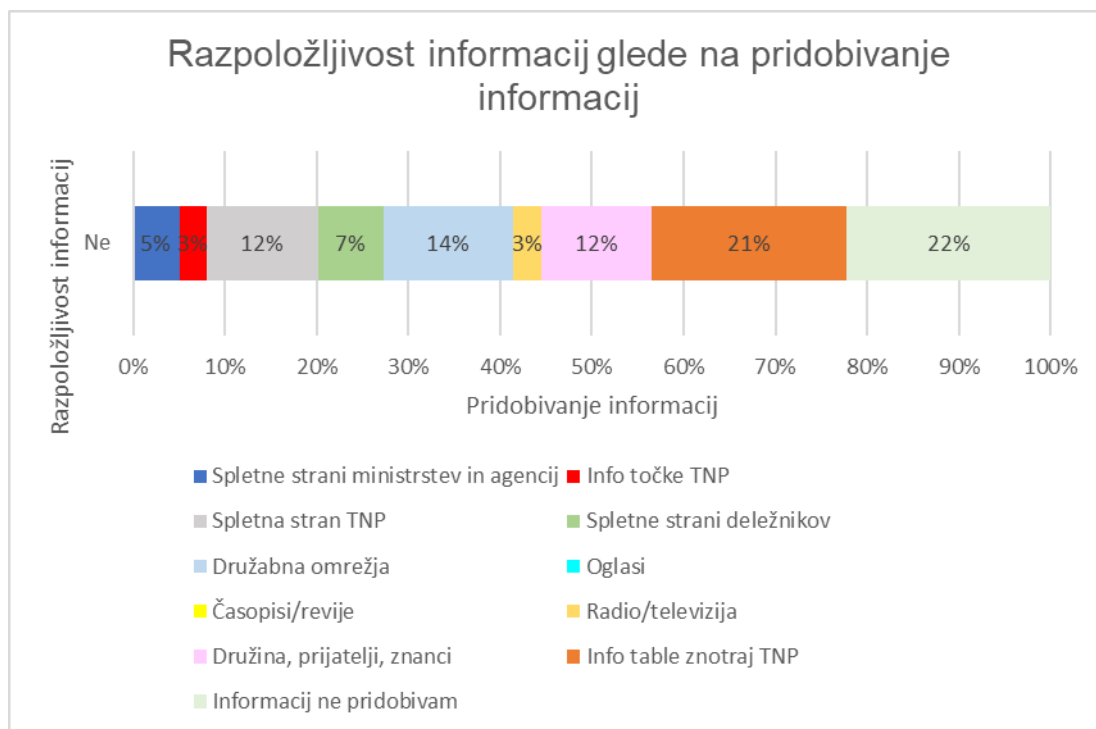
S pomočjo Slike 30 je prikazano, kako anketiranci, ki niso zadovoljni z razpoložljivostjo informacij, ocenjujejo splošne varstvene režime TNP. Večina (53 %) teh anketirancev varstvene režime TNP ocenjuje kot primerne, 32 % jih ocenjuje kot premalo stroge, 11 % kot prestroge, 5 % anketirancev pa je odgovorilo z »Ne vem« (Slika 30).

Slika 30: Razpoložljivost informacij glede na oceno varstvenih režimov TNP
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

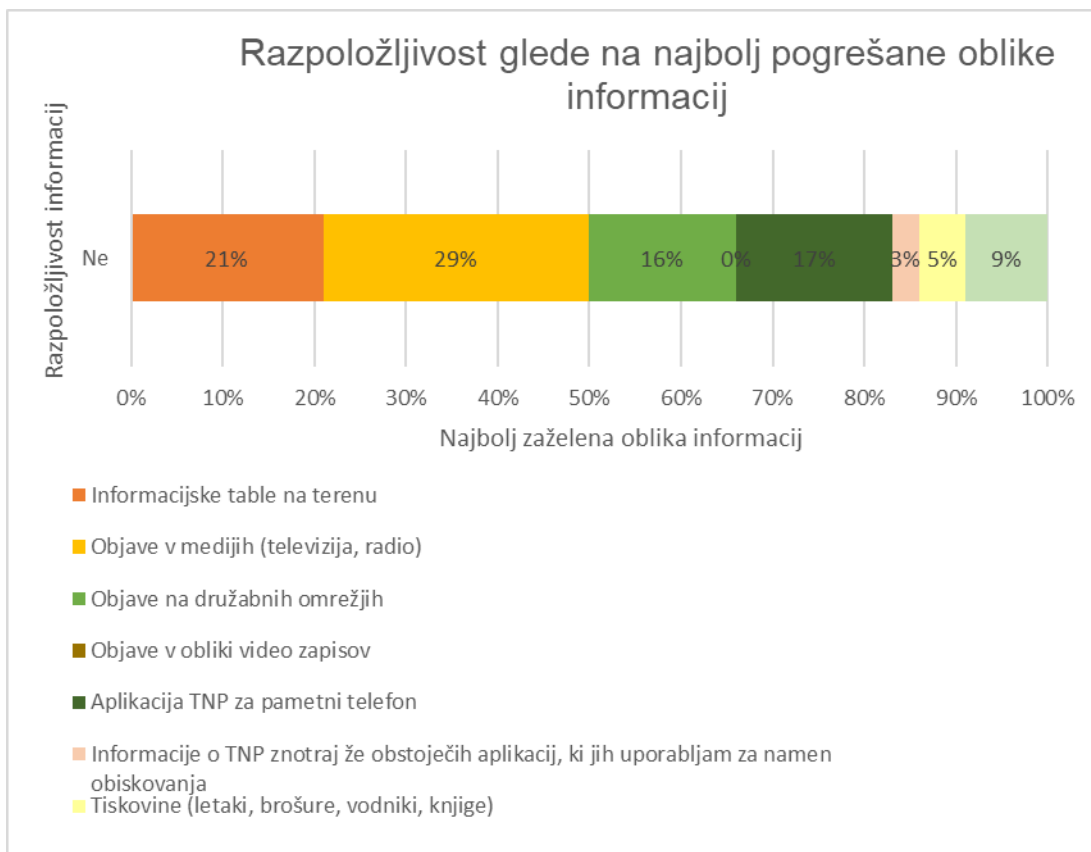
Kje pridobivajo informacije o TNP anketiranci, ki z njihovo razpoložljivostjo niso zadovoljni, je razvidno s Slike 31. Največji delež anketirancev (22 %) informacij ne

pridobiva, 21 % anketirancev informacije pridobiva na informacijskih tablah znotraj TNP, 14 % pa na družabnih omrežjih. Najmanj anketirancev informacije o TNP pridobiva v informacijskih središčih TNP, s pomočjo radia in televizije ter na spletnih straneh ministrstev, agencij in okoljskih organizacij.

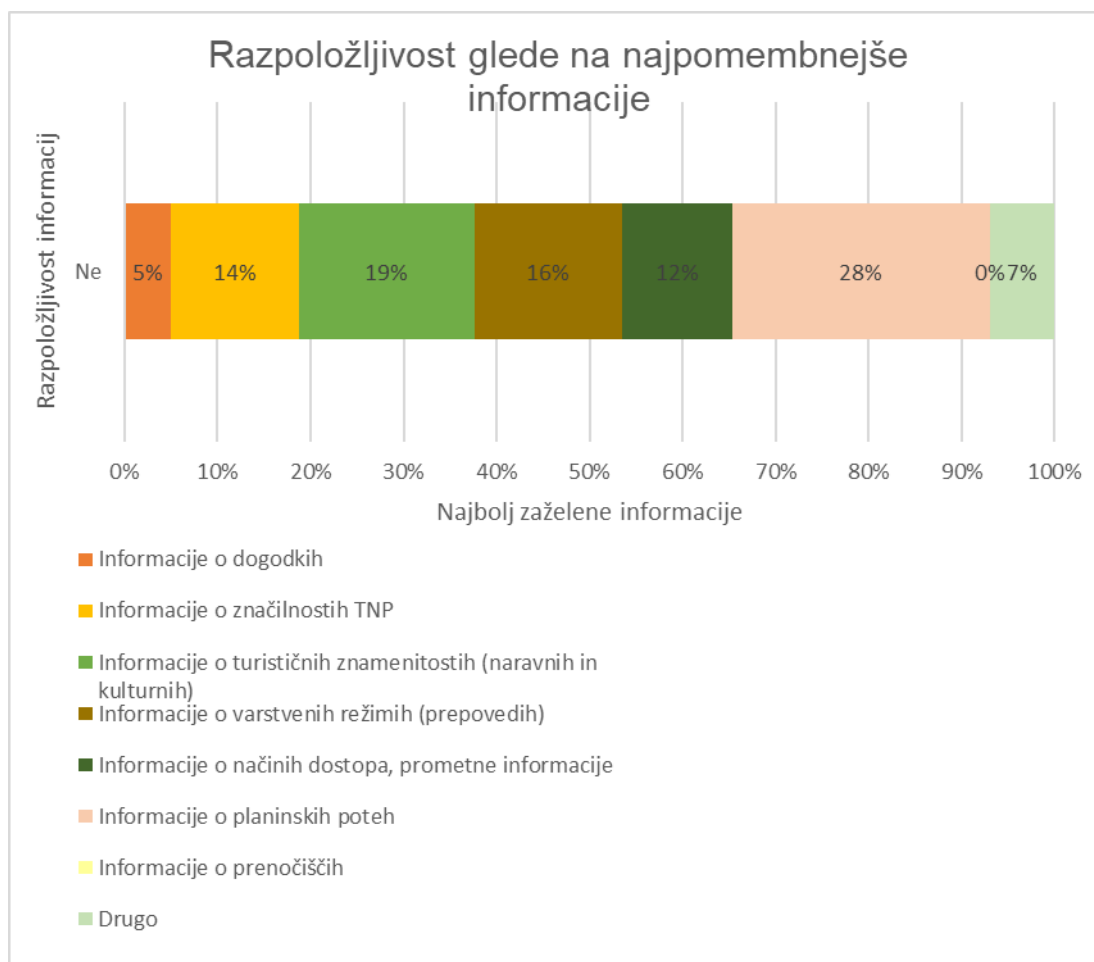
Slika 31: Razpoložljivost glede na mesto pridobivanja informacij
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

V nadaljevanju je s Slike 32 mogoče razbrati, katere oblike informacij, povezanih s TNP, najbolj pogrešajo tisti, ki z razpoložljivostjo le-teh niso zadovoljni. Največ, 29 % anketirancev, najbolj pogreša objave v medijih (televizija/radio), 21 % anketirancev informacijske table na terenu, 17 % anketirancev pa najbolj pogreša aplikacijo TNP za pametni telefon. Najbolj pogrešljive so informacije v obliki videozapisov, informacije znotraj že obstoječih aplikacij ter tiskovine.

Slika 32: Razpoložljivost glede na najbolj pogrešane oblike informacij
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Katere informacije so najpomembnejše za anketirance, ki z razpoložljivostjo informacij niso zadovoljni, prikazuje Slika 33. Za 28 % anketirancev najpomembnejše informacije, povezane s TNP, predstavljajo informacije o planinskih poteh. Za 19 % anketirancev so to informacije o turističnih znamenitostih (naravnih in kulturnih), za 16 % pa informacije o varstvenih režimih (prepovedih). Za anketirance so najmanj pomembne informacije o prenočiščih, dogodkih in druge informacije.

Slika 33: Razpoložljivost glede na najpomembnejše informacije
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

11 ZAKLJUČKI

Zavarovana območja so kot eden od ukrepov za varstvo narave izrednega pomena. TNP igra pomembno vlogo pri ohranjanju naravne in kulturne dediščine in je naš edini narodni park. Turizem se iz leta v leto povečuje, prav tako obisk gorskega sveta in TNP. Izjemno pomembno je aktivno spodbujanje in ozaveščanje javnosti o pomenu TNP, tako za naravo kot tudi za ljudi.

Cilj analize anketnega vprašalnika je bil pridobiti čim širšo sliko o stopnji ozaveščenosti javnosti o pomenu TNP, poznavanju varstvenih režimov, upoštevanju omejitev in usmeritev, razpoložljivosti informacij s tega področja ter medsebojno povezavo različnih področij.

Analiza ankete je pokazala, da je poznavanje varstvenih režimov dobro, saj večji delež anketirancev varstvene režime pozna zelo dobro ali dobro. V povezavi s tem je bilo ugotovljeno, da je poznavanje varstvenih režimov najslabše med pohodniki, gorniki in planinci, obiskovalci naravnih in kulturnih znamenitosti ter kopalci. Nadalje je bilo ugotovljeno, da slabši poznavalci varstvenih režimov najbolj pogrešajo aplikacijo TNP za pametni telefon, informacijske table na terenu ter objave v medijih. Ti podatki ponudijo vpogled v možne izboljšave s področja ozaveščanja javnosti o varstvenih režimih TNP.

Analiza v nadaljevanju vodi do zaključka, da večina anketirancev vedno upošteva omejitve in usmeritve TNP. Kljub temu prostor za razmislek ponuja odgovor »Kadar se mi zdijo smiselne«. Izkazalo se je, da je med takimi, ki omejitve upoštevajo, kadar se jim zdijo smiselne, največ pohodnikov, gornikov in planincev ter obiskovalcev naravnih in kulturnih znamenitosti. Informacije največkrat pridobivajo na spletnih straneh deležnikov (Planinska zveza Slovenije itn.), na informacijskih tablah znotraj območja TNP, na spletni strani TNP ali pa informacij ne pridobivajo. Približno tretjina anketirancev, ki omejitve upoštevajo le, kadar se jim zdijo smiselne, ni zadovoljna z razpoložljivostjo informacij s tega področja. Vprašanje je, ali bi javnost še bolj dosledno upoštevala omejitve in usmeritve v TNP, če bi bolje razumela njihov namen.

S pomočjo analize zadovoljstva z razpoložljivostjo informacij o TNP se je iskalo možne načine, na katere bi javnosti lahko približali informacije o TNP, varstvenih režimih, omejitvah in razlogih za omejitve. V glavnem je javnost z razpoložljivostjo informacij zadovoljna. Za boljše razumevanje potreb po informacijah so bili v ospredje postavljeni anketiranci, ki z informacijami niso zadovoljni in ugotovitve kažejo, da najbolj pogrešajo objave v medijih (televizija, radio), informacijske table na terenu, aplikacijo TNP za pametni telefon in objave na družabnih omrežjih. Informacije večinoma pridobivajo na informacijskih tablah znotraj območja TNP, na družabnih omrežjih, spletni strani TNP ali pa od družine, znancev in prijateljev. Zanimajo jih predvsem informacije o planinskih poteh, turističnih znamenitostih ter varstvenih režimih. Zanimiv je podatek, da dobra tretjina anketirancev, ki z razpoložljivostjo informacij ni zadovoljna, svoje poznavanje varstvenih režimov ocenjuje kot dobro, prav tako tretjina takih pa varstvene režime ocenjuje kot premalo stroge. Ti podatki so vzpodbuda k razmisleku, ali se ta del javnosti zaveda pomena ozaveščanja javnosti o TNP in si želi izboljšav na tem področju.

V diplomskem delu so bile oblikovane tri hipoteze, ki se jih je z raziskavo skušalo potrditi ali ovreči.

H1: Ozaveščenost javnosti o pomenu TNP ni zadovoljiva. Hipotezo se lahko ovrže, saj je analiza anketnega vprašalnika pokazala, da prevladujejo anketiranci, ki TNP pripisujejo zelo velik in velik pomen, tako za naravo kot za ljudi.

H2: Javnost ima težave s pridobivanjem informacij. Hipoteza se lahko ovrže, saj med anketiranci prevladujejo tisti, ki so z razpoložljivostjo informacij zadovoljni.

H3: Poznavanje varstvenih režimov ne pomeni nujno upoštevanja omejitev in usmeritev. Hipoteza je delno potrjena, saj rezultati ankete kažejo, da tudi delež anketirancev, ki svoje poznavanje varstvenih režimov ocenjujejo kot zelo dobro, dobro in srednje dobro, omejitve upošteva le, kadar se jim zdijo smiselne. Odgovor je verjetno do določene mere nadomestil odgovor »Pogosto«, zato se hipotezo lahko potrdi le delno in ne v celoti.

Iz analize na podlagi anketnega vprašalnika je razvidno, da je ozaveščenost javnosti o pomenu TNP dobra. To je vzpodbudno, zagotovo pa je na tem področju še veliko prostora za izboljšave. Izjemnega pomena je ozaveščanje javnosti na področju pohodništva, gornišstva in planinstva, ki predstavlja največji delež obiskovalcev. Boljše razumevanje in še doslednejše upoštevanje omejitev in usmeritev v TNP, predvsem na najbolj občutljivih območjih, bi lahko dosegli s pomočjo številčnejših in izčrpnih informacijskih tabel na terenu, ki bi vsebovale tako informacije o planinskih poteh kot tudi o varstvenih režimih, razložene na jasen in zanimiv način. Informacijske table bi lahko na izviren način povezali z aplikacijo TNP za pametni telefon in ustvarili interaktivno povezavo. Ta bi uporabnikom podajala najbolj zaželeno informacijo, obenem pa bi jih ozaveščala o varstvenih režimih na način, ki bi jih spodbudil k upoštevanju omejitev in usmeritev s pomočjo boljšega razumevanja. Mir, odmik v naravo in samota je tisto, kar za večino vprašanih predstavlja TNP in le z visoko stopnjo ozaveščenosti o njegovem pomenu bomo še naprej lahko uživali to, kar nam ponuja.

12 LITERATURA IN VIRI

Alpska konvencija. (b. l.). *Okvirna konvencija*. Pridobljeno 7. 1. 2022 z naslova https://www.alpconv.org/fileadmin/user_upload/Convention/SL/Framework_Convention_SL.pdf.

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2001). *Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti*. Pridobljeno 3. 4. 2022 z naslova https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Narava/stanje_biotske_raznovrstnosti.pdf.

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2016). *Zavarovana območja*. Pridobljeno 3. 4. 2022 z naslova https://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/poro%C4%8Dila/poro%C4%8Dila%20o%20stanju%20okolja%20v%20Sloveniji/biotska_raznovrstnost.pdf.

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2016). *Zavarovana območja*. Pridobljeno 3. 4. 2022 z naslova <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/zavarovana-obmocja-5>.

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2021). *Biotska raznovrstnost*. Pridobljeno 3. 4. 2022 z naslova https://www.arso.gov.si/soer/biotska_raznovrstnost.html.

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2021). *Natura 2000*. Pridobljeno 3. 4. 2022 z naslova <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/natura-2000-2>.

Berginc, M. (2019). Zapiski predavanj: *Upravljanje zavarovanih območij*.

Berginc, M., Kremesec, J., Vidic, J. (2006). *Sistem varstva narave v Sloveniji*. Pridobljeno 22. 10. 2022 z naslova https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Publikacije/a501ce9279/sistem_varstva.pdf.

Digitize the planet. (2022). *We are*. Pridobljeno 20. 4. 2022 z naslova https://digitizetheplanet.org/en/weare_association/.

Digitize the planet. (2022). *We do*. Pridobljeno 20. 4. 2022 z naslova https://digitizetheplanet.org/en/wedo_dataplatform/.

EUR-Lex. (2013). *Direktiva Sveta 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst*. Pridobljeno 7. 1. 2022 z naslova <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:31992L0043>.

EUR-Lex. (2019). *Direktiva 2004/35/ES z dne 21. aprila 2004 o okoljski odgovornosti v zvezi s preprečevanjem in sanacijo okoljske škode*. Pridobljeno 7. 1. 2022 na naslovu <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=celex:32004L0035>.

EUR-Lex. (2019). *Direktiva 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (Kodificirana različica)*. Pridobljeno 7. 1. 2022 z naslova <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0147>.

EUR-Lex. (b. l.). *Okolje in podnebne spremembe*. Pridobljeno 17. 1. 2022 z naslova https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/environment.html?root_default=SUM_1_CODED=20&locale=sl.

Evropska komisija. (2019). *Biotska raznovrstnost*. Pridobljeno 3. 4. 2022 z naslova https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/fs_19_6728.

Evropska komisija. (b. l.). *Evropski zeleni dogovor*. Pridobljeno 7. 1. 2022 z naslova https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_sl.

Evropski svet. (2020). *Program LIFE – predsedstvo Sveta doseglo začasni politični dogovor s parlamentom*. Pridobljeno 7. 1. 2022 z naslova <https://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2020/12/17/life-programme-council-presidency-reaches-provisional-political-agreement-with-parliament/>.

Evropski svet. (2022). *Biotska raznovrstnost: kako EU varuje naravo*. Pridobljeno 3. 4. 2022 z naslova <https://www.consilium.europa.eu/sl/policies/biodiversity/>.

GOV.SI. (2021). *Naravne vrednote*. Pridobljen 12. 4. 2022 z naslova <https://www.gov.si/teme/naravne-vrednote/>.

I feel Slovenia. (2022). *Turizem v številkah*. Pridobljeno 3. 5. 2022 z naslova <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/raziskave-in-analize/turizem-v-stevilkah>.

LIFENATURAVIVA. (b. l.) *Biodiverziteteta je pestrost vsega živega – je raznoživost*. Pridobljeno 3. 4. 2022 z naslova <https://www.naturaviva.si/o-biodiverziteti/>.

Natura 2000 v Sloveniji. (2022). *Natura 2000 v Sloveniji*. Pridobljeno 12. 1. 2022 z naslova <http://www.natura2000.si/natura-2000/natura-2000-v-sloveniji/>.

Natura 2000 v Sloveniji. (2022). *Zakonodaja*. Pridobljeno 7. 1. 2022 z naslova <http://www.natura2000.si/knjiznica/zakonodaja/>.

Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. (2010). *Zakon o Triglavskem narodnem parku (ZTNP-1)*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5487>.

Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. (2013). *Zakon o ohranjanju narave*. Pridobljeno 7. 1. 2022 z naslova <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1600>.

Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. (2013). *Zakon o ohranjanju narave*. Pridobljeno 7. 1. 2022 z naslova <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1545>.

Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. (2016). *Uredba o Načrtu upravljanja Triglavskega narodnega parka za obdobje 2016–2025*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED6942>.

Slovenska turistična organizacija. (2018). *Turizem v številkah 2017*. Pridobljeno 3. 5. z naslova https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/tvs/tvs_turizem_v_stevilkah_2017.pdf.

Slovenska turistična organizacija. (2019). *Turizem v številkah 2018*. Pridobljeno 3. 5. z naslova https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/raziskave/tvs_2018/tvs_interactive.pdf.

Slovenska turistična organizacija. (2020). *Turizem v številkah 2019*. Pridobljeno 3. 5. z naslova https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/tvs/2019/turizem_v_stevilkah_2019.pdf.

Slovenska turistična organizacija. (2021). *Turizem v številkah 2020*. Pridobljeno 3. 5. https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/tvs/2020/2021_03_STO_TV_S_2020_SLO.pdf.

Slovenska turistična organizacija. (2022). *Turizem v številkah 2021*. Pridobljeno 23. 5. 2022 z naslova https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/tvs/2021/2021_Turizem_v_%C5%A1tevilkah.pdf.

Statistični urad Republike Slovenije. (b. l.) *Prenočitve turistov po vrstah turističnih občin, Slovenija, letno*. Pridobljeno 3. 5. 2022 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/H073S.px>.

Statistični urad Republike Slovenije. (b. l.) *Prihodi in prenočitve domačih in tujih turistov, Slovenija, letno*. Pridobljeno 3. 5. 2022 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/H069S.px>.

Statistični urad Republike Slovenije. (b. l.) *Prihodi in prenočitve domačih in tujih turistov, Slovenija, letno*. Pridobljeno 3. 5. 2022 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2164438S.px>.

Statistični urad Republike Slovenije. (b. l.) *Prihodi in prenočitve turistov, junij 2022*. Pridobljeno 3. 5. 2022 z naslova <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10469>.

The International Union for Conservation of Nature. (2022). *Species extinction*. Pridobljeno 3. 4. 2022 z naslova https://www.iucn.org/sites/dev/files/import/downloads/species_extinction_05_2007.pdf.

Triglavski narodni park. (2018). *Skupnost šol bioosfernega območja Julijske Alpe*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <https://www.tnp.si/assets/Uploads/2018-Skupnost-BOJATNP-statut2.pdf>.

Triglavski narodni park. (b. l.). *Ekosistemi*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/narava/ekosistemi/>.

Triglavski narodni park. (b. l.). *Kulturna dediščina*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/kultura/kulturna-dediscina/>.

Triglavski narodni park. (b. l.). *Kulturna krajina*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/kultura/kulturna-krajina/>.

Triglavski narodni park. (b. l.). *Mirna območja*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/narava/mirna-obmocja/>.

Triglavski narodni park. (b. l.). *Načrt upravljanja Triglavskega narodnega parka*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <https://www.tnp.si/sl/javni-zavod/nacrt-upravljanja-triglavskega-narodnega-parka/>.

Triglavski narodni park. (b. l.). *Projekt LIFE NATURAVIVA*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <https://www.tnp.si/sl/javni-zavod/projekti/life-naturaviva/>.

Triglavski narodni park. (b. l.). *Rastlinstvo*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/narava/rastlinstvo/>.

Triglavski narodni park. (b. l.). *Skupnost šol bioosfernega območja Julijske Alpe*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/skupnost-sol/>.

Triglavski narodni park. (b. l.). *Vrh Julijcev – izboljšanje stanja vrst in habitatnih tipov v Triglavskem narodnem parku*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova

<https://www.tnp.si/sl/javni-zavod/projekti/vrh-julijcev-izboljsanje-stanja-vrst-in-habitatnih-tipov-v-triglavskem-narodnem-parku/>.

Triglavski narodni park. (b. l.). *Zakonodaja*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <https://www.tnp.si/sl/javni-zavod/zakonodaja/>.

Triglavski narodni park. (b. l.). *Živalstvo*. Pridobljeno 12. 4. 2022 z naslova <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/narava/zivalstvo/>.

Zavod Republike Slovenije za varstvo narave. (b. l.). *Zavarovana območja*. Pridobljeno 3. 4. 2022 z naslova <https://zrsvn-varstvonarave.si/kaj-varujemo/zavarovana-obmocja/>.

PRILOGA

Priloga 1: Anketni vprašalnik

1. Spol

- Moški
- Ženski
- Neopredeljen

2. Starost

- Pod 18 let
- 19–25 let
- 26–40 let
- 41–60 let
- Nad 60 let

3. Zaključena izobrazba

- Osnovna šola
- Poklicna/srednja šola ali gimnazija
- Višješolska izobrazba
- Visokošolska/univerzitetna ali višja izobrazba

4. Regija prebivanja

- Gorenjska
- Goriška
- Jugovzhodna
- Koroška
- Obalno-Kraška
- Osrednjeslovenska
- Podravska
- Pomurska
- Posavska
- Primorsko-notranjska
- Savinjska
- Zasavska

5. Kako pogosto obiskujete Triglavski narodni park (v nadaljevanju TNP)?

- Redno (vsaj enkrat tedensko)
- Občasno (približno enkrat mesečno)
- Redko (nekajkrat letno)
- Nikoli

6. Ali veste, kje poteka meja TNP?

- Da, meja mi je znana
- Da, vendar le približno
- Ne, poznam pa območja znotraj parka
- Ne

7. Katere aktivnosti največkrat izvajate v TNP (možnih je več odgovorov)?

- Alpinistični vzponi
- Gornišтво oz. planinstvo
- Pohodništvo
- Obisk naravnih in kulturnih znamenitosti
- Kolesarjenje
- Športno plezanje
- Turno smučanje
- Vodni športi (vožnja s kanujem, kajakom, supanje, rafting, soteskanje)
- Kopanje
- Jadralno padalstvo
- Nabiralništvo (nabiranje gob, borovnic, zelišč)
- Ribolov
- Drugo

8. Kaj za vas predstavlja TNP?

- Mir, odmik v naravo, samoto
- Lepo pokrajino
- Območja za potrebe izvajanja različnih oblik rekreacije
- Območje, kjer ima živa in neživa narava prednost pred dejavnostmi človeka
- Območje sožitja med naravo in človekom
- Bogastvo naravnih virov
- Bogato kulturno krajino in dediščino
- Ne vem

9. Kako ocenjujete pomen zavarovanja območja TNP za naravo?

- Zelo velik
- Velik
- Srednje velik
- Majhen
- Ne vem

10. Kako ocenjujete pomen zavarovanja območja TNP za ljudi?

- Zelo velik
- Velik
- Srednje velik

- Majhen
- Ne vem

11. Kako ocenjujete svoje poznavanje varstvenih režimov (prepovedi) v TNP?

- Zelo dobro
- Dobro
- Srednje dobro
- Slabo

12. Kako dosledno upoštevate omejitve in usmeritve znotraj TNP?

- Vedno
- Kadar se mi zdijo smiselne
- Redko
- Nikoli

13. Kakšni se vam zdijo splošni varstveni režimi (npr. prepoved gradnje počitniških objektov, prepoved gradnje vseh objektov v osrednjem območju, prepoved izvajanja hrupnih prireditev, prepoved gospodarjenja z gozdovi v osrednjem območju itn.) v TNP?

- Premalo strogi
- Primerni
- Prestrogi
- Ne vem

14. Ali vas varstveni režimi (prepovedi) omejujejo pri vašem načinu obiskovanja in doživljanja parka?

- Da
- Ne
- Ne vem

15. Kje večinoma pridobivate informacije, povezane s TNP?

- Spletne strani ministrstev, agencij in okoljskih organizacij
- Informacijska središča oziroma informacijske točke Javnega zavoda TNP
- Spletna stran TNP
- Spletne strani deležnikov (Planinska zveza Slovenije, turizem itn.)
- Družabna omrežja
- Oglasi
- Časopisi/revije
- Radio/televizija
- Družina, prijatelji, znanci
- Informacijske table znotraj območja TNP
- Informacij ne pridobivam

16. Ali ste zadovoljni z razpoložljivostjo informacij, povezanih s TNP?

- Da
- Ne

17. Katero obliko informacij najbolj pogrešate?

- Informacijske table na terenu
- Objave v medijih (televizija, radio)
- Objave na družabnih omrežjih
- Objave v obliki videozapisov
- Aplikacija TNP za pametni telefon
- Informacije o TNP znotraj že obstoječih aplikacij, ki jih uporabljam za namen obiskovanja
- Tiskovine (letaki, brošure, vodniki, knjige)
- Strokovna predavanja, delavnice, terenska vodenja

18. Katere informacije o parku so za vas najpomembnejše?

- Informacije o dogodkih
- Informacije o značilnostih TNP
- Informacije o turističnih znamenitostih (naravnih in kulturnih)
- Informacije o varstvenih režimih (prepovedih)
- Informacije o načinih dostopa, prometne informacije
- Informacije o planinskih poteh
- Informacije o prenočiščih
- Drugo